

Treball de fi de grau

Títol

Criteris i límits ètics del fotoperiodisme

Autor

Júlia Pérez Lema

Professor Tutor

Francesc Burguet Ardiaca

Grau

Periodisme

Tipus de TFG

Recerca

Data

01/06/18

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català: Criteris i límits ètics del fotoperiodisme

Castellà: Criterios y límites éticos del fotoperiodismo

Anglès: Criteria and ethical limits of photojournalism

Autor/a: Júlia Pérez Lema

Tutor/a: Francesc Burguet Ardiaca

Curs: 4t

Grau: Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català: fotoperiodisme, ètica, límits, línies vermelles, criteris, mitjans

Castellà: fotoperiodismo, ética, límites, líneas rojas, criterios, medios

Anglès: photojournalism, ethics, limits, red lines, criteria media

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català: En els últims cinquanta anys, la publicació d'imatges en mitjans escrits ha vist sorgir conflictes i divisions d'opinions sobre si aquelles imatges s'haurien d'haver publicat o no. L'objectiu d'aquest treball és buscar les línies vermelles de publicació a través d'entrevistes a professionals, fotoperiodistes i directius i caps de mitjans, a més de la consulta de documents per veure on convergeixen i on divergeixen les seves opinions.

Castellà: En los últimos cincuenta años, la publicación de imágenes en medios escritos ha visto surgir conflictos y divisiones de opiniones sobre si esas imágenes se deberían haber publicado o no. El objetivo de este trabajo es buscar las líneas rojas de publicación a través de entrevistas a profesionales, fotoperiodistas y directivos y jefes de medios de comunicación, además de la consulta de documentos para ver donde coinciden y donde divergen.

Anglès: In the last fifty years, the publication of images in written media has seen arise conflicts and divisions of opinions over whether these images should have been published or not. The objective of this work is to find the red lines of publication through interviews with professionals, photojournalists and managers and heads of media, in addition to consulting documents to see where they coincide and where their opinions diverge.

Com les maduixes

Menja maduixes l'àvia d'abans de Sant Joan;
per més frescor, les vol collides d'un infant.
Per'xò la néta més petita, que és Pandara,
sabeu, la que s'encanta davant d'una claror
i va creixent tranquil·la i en admiració
i a voltes, cluca d'ulls, aixeca al cel la cara,
ella, que encar no diu paraules ben ardides
i que en barreja en una música els sentits,
cull ara les maduixes arrupides,
tintat de rosa el capciró dels dits.
Cada matí l'asseuen, a bell redós del vent,
al jaç de maduixeres.
I mira com belluga l'airet ombres lleugeres,
i el cossiró decanta abans que el pensament.
Li plau la corretjola i aquell herbei tan fi,
i creu que el cel s'acaba darrere del jardí.
En va la maduixera son bé de Déu cobria;
en treure les maduixes del receret ombriu,
Pandara s'enrojola, treballa, s'extasia:
si n'ha trobat més d'una, aixeca els ulls i riu.
Pandara sempre ha vist el cel asserenat;
ignora la gropada i el xiscle de les bruixes.
És fe i és vida d'ella la llum de bat a bat.
El món, en meravelles i jocs atrafegat,
és petit i vermell i fresc com les maduixes.

Josep CARNER, d'Els fruits saborosos (1906)

Índex de continguts

La imatge i la realitat	3
Justificació	5
Objectius i Mètode.....	6
Mig segle d'imatges polèmiques	8
La polèmica en la premsa	8
La censura a Internet.....	15
Desenvolupament i anàlisi	17
El debat dels invisibles	17
Com més lluny, menys sentim.....	18
La fotografia com a testimoni	19
Qüestió de dignificar o indignificar.....	20
Honestedat i negació d'una fotografia	22
Manipulació	23
El respecte	25
Confrontació de drets	26
Publicar als mitjans, a les Xarxes Socials i/o a exposicions	28
Una societat conservadora visualment.....	29
Espectacle i pornografia emocional.....	31
Criteris i límits	33
Periodisme responsable	36
Conclusions.....	39
Bibliografia	41
Professionals entrevistats	41
Fonts escrites	42
Fonts audiovisuals.....	47
Annex 1: Fotografies esmentades	49
Annex 2: Diapositives Presentació	52

La imatge i la realitat

L'1 d'octubre del 2000, La Vanguardia publicava la fotografia "La indiferència d'Occident" de Javier Bauluz, l'únic espanyol amb un premi Pulitzer. La imatge mostra dos banyistes que es troben asseguts sota un para-sol a la platja de Zahara de los Atunes, a Cádiz. La parella, que apareix de perfil a la fotografia, té el cap lleugerament girat cap a l'esquerra. Si seguim la seva mirada, al marge dret de la fotografia, apareix un home estirat a la sorra, mort. La distància que els separa sembla de pocs metres. "Fuera de cuadro se ve a la Guardia Civil y a la Cruz Roja que habían llegado para auxiliar a los emigrantes que llegaban a la playa. Y en la serie de fotos se ve a los bañistas de pie interesados por la situación y charlando con las autoridades. Así que la metáfora de Bauluz es tramposa. Una manipulación de una foto"¹, opina Fernando Santiago, periodista del Diario de Cádiz.

Una de les opcions que corrobora la hipòtesi d'Arcadi Espada remunta al nivell tècnic. "El fotògraf podria haver-se utilitzat un teleobjectiu. O ampliar un detall d'una vista més general. O bé situar-se a un metre de la parella i disparar amb una òptica normal. És impossible saber-ho"², explica Paco Caja a Espada en el seu article "Vista general sobre la playa".

Paral·lelament i després de la publicació de la imatge i la resposta de Espada, Javier Bauluz linkava al seu blog un enllaç al blog de Arcadi Espada on havia copiat les mostres de suport i de crítica que anava rebent respecte la imatge. Jaime Izquierdo, Cap del Servei de Programes i Coordinació de l'Institut de Desenvolupament Rural, defensava no creure que Arcadi Espada fos un periodista i definia a Bauluz com un "agitador" per haver intentat "amb les seves fotos aixecar-nos del sofà en el que estem acomodats donant-nos cops a l'ànima per a veure si la nostra consciència obria la porta"³. No només ho van fer tertulians i responsables de mitjans, també ONGs i companys de la professió van donar la seva opinió respecte el conflicte.

Tot i així, si una cosa era certa era que es donava força documental a la imatge i el que representava. El discurs de la indiferència d'occident a través de dos banyistes que semblaven observar un cadàver estès a la sorra havia penetrat a través d'una imatge que rebria un premi

---

¹ Santiago, F. (3 de setembre de 2015). La foto tramposa de Javier Bauluz. Con la venia (Blogs diariodecadiz.es). Recuperat de: <https://blogs.grupojoly.com/con-la-venia/2015/09/03/la-foto-tramposa-de-javier-bauluz/>

² Espada, A. (maig 2003). Vista general sobre la playa. Lateral, pp 33-35. Recuperat de: https://issuu.com/verpuerto/docs/vista_general_sobre_la_playa

³ Espada, A. (6-15 de juny de 2003). CASO ARCADÍ ESPADA contra JAVIER BAULUZ [post en un blog]. Recuperat de: <https://aespada.blogspot.com.es/>

Pullitzer. El conflicte es feia visible com un exemple de ficcionalització de la realitat. Si el fotògraf obria l'angle, la imatge canviava. Aquell missatge que dirigia la fotografia es veia anul·lat pel distanciament dels protagonistes així com la aparició de nous actors. Una sèrie d'imatges que es publicaven més tard mostrava uns banyistes solitaris i altres persones més pròximes al cadàver.

L'any 2001, Joan Fontcuberta, artista, docent i crític especialitzat en fotografia, declarava a una entrevista de El Cultural que “cada cop que fem una fotografia, la imatge resultant no és innocent. No partim de zero, sinó que estem executant unes rutines ideològiques, culturals, de sistema de representació⁴”. En paraules de Rudolph Arnheim, psicòleg de la imatge i autor del llibre *Arte y percepción visual: psicología del ojo creador*, la principal diferència entre la fotografia i altres tipus d'imatges és l'actitud de recepció que adopta l'espectador quan mira un producte que entén com fotogràfic. La diferència en aquella imatge era que no depenia de l'actitud de l'espectador, sinó que el propi fotoperiodista havia construït la imatge, l'havia fabricat.

Diversos professionals podrien discordar en si utilitzar un objectiu o un altre podria considerar-se manipulació, així com retocar els colors d'una imatge. Però quan parlem de fotoperiodisme, aquestes consideracions es poden afinar perquè parlem de fets noticiables i realitats que afecten percepcions que un/a pot tenir sobre conflictes. Fins i tot, més enllà de la manipulació de la imatge, el que engloba la publicació o no d'una imatge es pot trobar en la pròpia ètica del fotoperiodista i el mitjà. Quines raons mouen als mitjans per publicar o no publicar una imatge? Quins límits ètics existeixen en el món del fotoperiodisme? Podem descriure uns criteris que els fotoperiodistes haurien de tenir en compte per fer una fotografia i un director gràfic per publicar-la? D'on ve el fotoperiodisme i cap a on avança?

---

⁴ Vidal, J. (13 de juny de 2001). Joan Fontcuberta: “Hemos de hablar de la muerte de la fotografía”. El Cultural. Recuperat de: <http://www.elcultural.com/revista/arte/Joan-Fontcuberta-Hemos-de-hablar-de-la-muerte-de-la-fotografia/196>

Justificació

Si per un moment ens paréssim a buscar una imatge que ha causat polèmica o que no ens ha deixat indiferent, no seria un exercici difícil. Tampoc ho seria si acotéssim que aquesta imatge estigués relacionada amb un mitjà, un diari o un fotoperiodista. Potser seria difícil recordar-ne el nom o l'autor o on la vam veure, però el nostre cervell ja hauria visualitzat la fotografia amb alguns detalls.

“Una imatge val més que mil paraules”. En els últims anys, els lectors de diaris s'han fet ressò i han començat a donar *feedback* als mitjans, opinant sobre el que llegeixen i el que veuen i si hi estan d'acord o no. La consciència i els límits del que es pot publicar i el que no s'han començat a dibuixar amb codis ètics i deontològics, recomanacions, comunicats i manuals d'estil. Alguns han sigut més acurats i definits, altres més borrosos i subjectius.

La rellevància d'aquest treball està en buscar aquestes línies vermelles que a vegades són tant divergents i altres cops tant semblants. Vivim en temps on la massificació d'imatges i l'entrada del periodisme ciutadà i l'era d'Internet necessita més que mai la reafirmació de la figura del periodista i el fotoperiodista, la seva diferenciació i importància per tractar els temes d'actualitat.

Com algun fotoperiodista m'ha comentat, no es tracta de promoure un “debat gratuït”, sinó de donar coneixement quins podrien ser els criteris i límits per donar a conèixer una fotografia, fer-la pública, publicar-la.

Abans però, m'agradaria comentar que primerament el tema del Treball de Fi de Grau havia sigut l'anàlisi de com quatre televisions (8tv, La Sexta, TV3 i La 1) van cobrir els atemptats de Barcelona i Cambrils. Tot i així no es va poder seguir endavant amb la idea ja que les quatre empreses audiovisuals no van poder facilitar el material demanat o no van respondre a la demanda.

Al segon annex d'aquest treball també adjuntaré la presentació que vaig realitzar al taller organitzat pel Simposi de Llibertat de Premsa que va organitzar el Col·legi de Periodistes de Catalunya a la Universitat de Lleida el passat 2 i 3 de maig de 2018. La tarda del dia 2 de maig vaig realitzar una breu presentació d'aquest assaig amb les primeres conclusions.

Al voltant del Treball de Fi de Grau també vaig fer una visita a l'exposició dels premiats al World Press Photo 2018 per conèixer les fotografies guanyadores d'aquest any així com l'anàlisi que se n'ha fet i quina relació amb temes d'actualitat han tingut.

Objectius i Mètode

L'objectiu principal d'aquest treball és la recerca de les línies vermelles del fotoperiodisme que indiquen quan una imatge pot ser publicable i quan no. Amb aquesta recerca pretenc buscar quins són els temes de polèmica i com són argumentats i contra-argumentats per les diferents parts implicades en el procés. La complexitat de visualitzar aquestes línies recaurà en aquests actors, ja que el/la fotoperiodista que realitza la fotografia no acostuma a tenir l'última paraula per escollir quina imatge serà la publicada i sota quins criteris. Existeixen uns criteris fixes respecte la publicació d'imatges? Les línies vermelles són les mateixes en la premsa digital i escrita que en una exposició de fotoperiodisme com el World Press Photo?

La complexitat del tema m'ha portat a primerament, a fer una aproximació prèvia a la temàtica a partir de la visualització d'alguns documentals com *War Photographer*, *Dispara*, *Bang, Bang* o una biografia de Tim Hetherston, entre altres. A més de veure què es deia en aquests documentals, també vaig partir de la recerca de polèmiques en la publicació d'imatges així com la lectura i cerca d'algunes recomanacions i codis deontològics que tractessin el tema. Sobre aquesta base començaria la construcció d'un qüestionari per entrevistar a tres sectors que intervenen en la producció i publicació d'imatges i que podrien definir més o menys aquestes línies vermelles. Aquests tres sectors són els professionals de la comunicació, els fotoperiodistes i els directius i caps dels mitjans de comunicació⁵. D'afegit i per perfilar aquestes línies es s'han tingut en compte altres codis ètics com el de la NPPA (National Photographers Press Association), el Col·legi de Periodistes de Catalunya i el codi del World Press Photo. També són presents les recomanacions del Consell d'Audiovisuals de Catalunya respecte el terrorisme i les tragèdies personals, així com dos manuals d'estil de diaris (El País i El Mundo).

La informació abordada es distribuirà de la següent manera. El punt inicial de partida del treball serà la explicació de conflictes previs que han existit en el fotoperiodisme entre finals del segle XX i el que portem de XXI. Em refereixo a casos com la fotografia de la nena del Napalm, el voltor de Kevin Carter, la publicació d'imatges dels atemptats de l'11-M i el 11-S i, més recentment, la publicació i el boicot a la imatge de l'atemptat a Barcelona presa per David Armengou i Marcela Miret.

---

⁵ En aquest sentit vaig poder entrevistar a David González, Àlex Gutiérrez, Albert Garrido, Gervasio Sánchez, Sandra Bellsells, Marcel Mauri, Salvador Alsius, Yvonne Grisley i Francesc Xavier Puig. Malauradament, altres professionals del sector no van respondre a la petició i, en el cas particular de David Armengou, l'entrevista no es va realitzar per la demanda de 200€ per fer-la tot i saber que es tractava d'un Treball de Fi de Grau i no una entrevista per un mitjà de comunicació.

En segon lloc, entrarem als punts crítics del fotoperiodisme a través de la documentació, les entrevistes i els documents exposats anteriorment. A partir de la unió d'aquest material s'ha pogut traçar tretze temes que s'han repetit i que són els següents: la invisibilització, el context, la fotografia com a testimoni, el tractament de la dignitat, la honestat del fotoperiodista, la manipulació de les imatges, el respecte als fotografiats, la confluència de drets, el context de la publicació, el conservadorisme visual de la societat, la pornografia emocional i l'espectacle, els criteris que s'han esmentat de forma directa i el periodisme responsable. Més enllà d'examinar les respostes i les idees exposades per cadascú és interessant agrupar aquestes temàtiques per veure els arguments i els contra-arguments, com es defensa i s'acusa cada tema.

Per últim, el treball conclourà amb unes conclusions. Després d'aquesta investigació, hem aconseguit definir unes línies vermelles o encara les hem fet més borroses? Aquestes línies vermelles es diferencien segons el sector que n'opina?

Mig segle d'imatges polèmiques

La polèmica en la premsa

Quan després de 40 anys d'haver fet la fotografia de la nena del Napalm, li van preguntar a la seva protagonista què li va semblar, Kim Phuc va saber respondre: "Estic molt contenta. Penso que la fotografia és un regal molt poderós per a mi i crec que el món està millor gràcies a ella, perquè ha fet que la gent sigui més conscient quan pensi en guerres."⁶. Tot i així, la nena de nou anys que era quan li van fer la foto hagués respost el mateix?

Era un 8 de juny de 1972 quan el fotògraf Nick Ut de l'agència Associated Press feia una instantània d'una nena que corria despullada per una carretera entre Cambodja i Vietnam. Aquella nena s'havia refugiat amb la seva família al temple de Cao Dai i en aquell moment fugia dels míssils carregats de napalm que havien cremat la seva roba i el seu cos. El que no sabia és que després de veure el bombardeig del seu poble (Trang Bang), la seva imatge donaria la volta al món i mostraria a la societat estatunidenca la realitat del conflicte.

La imatge es faria color i l'any 1993 arribaria una altra imatge encarregada de remoure les consciències occidentals, així com mostrar la realitat de conflictes. Kevin Carter tenia 33 anys quan va fotografiar "El voltor", la instantània d'un nen agenollat al terra amb un voltor al fons. L'allau de crítiques que va rebre no van ser poques, sobretot pel fet que la societat que va veure aquella fotografia publicada al New York

"El Buitre", Kevin Carter/ New York Times.

Times el 26 de març de 1993 la va interpretar creient que Carter no havia ajudat aquell nen i se'l va considerar el "verdader voltor de la fotografia". João Silva, un fotoperiodista que va acompanyar a Carter al Sudan, en donaria una versió completament diferent. "Al fotografiar-la va salvar literalment moltíssimes vides", explica al documental "Dispara, Bang, Bang". De fet, els donatius que l'ONG que treballava al camp augmentaven considerablement. L'any 1994, Kevin Carter rebia el Premi Pulitzer per aquesta fotografia i mesos més tard se suïcidaria. El nen de la fotografia que fins 7 anys enrere s'havia cregut que era una nena, es deia Kong Nyong. No va

---

⁶ EFE. (6 de juny de 2012). La foto de la "nina del napalm" cumple 40 años. ABC.es. Recuperat de: <http://www.abc.es/20120606/internacional/abci-foto-nina-napalm-201206061021.html>

morir amb aquella instantània i es va recuperar de la fam, tot i que va morir l'any 2007 a causa d'unes febres⁷.

L'11 de març de 2004, Espanya deixava 191 morts i més de dos mil ferits després d'una sèrie d'explosions en quatre trens de rodalies de Madrid. L'atemptat es produïa en hora punta del matí i això significava que els trens anaven plens. Els serveis d'emergències havien de començar a treballar i es van trobar amb gent que havia sortit "volant" dels vagons. Els diaris nacionals al tenir coneixement dels fets i rebent les primeres informacions es decidien a fer una edició especial del migdia.

Les portades del migdia de l'11 de març de 2004 van mostrar la massacre així com els vagons destrossats a causa de l'explosió. Els diaris El Mundo i El País mostraven en portada els trens destrossats i els serveis d'emergència actuant. Els titulars ja anunciaven un mínim d'un centenar de morts i, en el cas de El País, l'autoria senyalava a ETA. L'ABC també va afirmar que ETA era l'"assassina" de l'atemptat i mostrava en un pla més tancat els serveis d'emergència. El diari que va decantar-se per mostrar un primer pla de les víctimes en portada va ser La Razón, amb un home cobert de sang consultant el mòbil i amb una dona al seu costat assentada. Entre la producció de l'atemptat i la publicació dels diaris havien passat quatre hores.

El 12 de març, el dia següent, el caràcter de les portades va canviar completament. El País obria l'edició amb ferits i morts a les vies del tren, acompanyats de sang i extremitats repartides pel terra. El Mundo publicava en portada una fotografia de dues persones atrapades entre les runes i els ferros amb dos cossos d'emergència actuant. L'ABC mostrava un pla cenital general del personal del SAMUR alineant cossos embossats. La Razón es va decantar per una portada amb negre i utilitzant "11-M". Cada caràcter s'havia omplert amb la imatge d'una víctima. El primer "1" amb una dona atrapada a les runes; el segon, amb un home amb els ulls tancats i amb sang a la cara; el "guionet" amb un primer pla de la cara rosada d'un home i, la "M", amb un home vestit amb americana i la cara coberta de sang.

El protagonisme de les imatges es dedicava a les víctimes, instants posteriors a l'atemptat. El valor de les fotografies estava en l'impacte, el dolor i el patiment que mostraven. Van ser portades sensacionalistes? Es va fer pornografia emotiva? Els mitjans van saber respectar les víctimes i les seves famílies? Van informar correctament? La intenció era mobilitzar consciències o anar més enllà?

---

⁷ Rojas, A. (actualitzat el 21 de febrer de 2011). Kong Nyong, el niño que sobrevivió al buitre. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/02/18/comunicacion/1298054483.html>

Si agafem aquestes portades i les comparem amb les publicades per la premsa escrita després de l'atemptat a les torres bessones de Nova York el 11 de setembre de 2001, el tractament dels diaris nacionals espanyols i els diaris internacionals canvien completament. La imatge que es repeteix a les portades és l'explosió que va provocar la col·lisió del segon avió. El País, El Mundo, The New York Times, The Daily Telegraph, Time, La Vanguardia, Los Angeles Times, USA Today, publicaven la mateixa escena des de punts diferents de la ciutat i amb plans més oberts i tancats. En les seves portades no van haver imatges de víctimes, ni tan sols apareixien persones⁸. Tot i així, l'impacte de la imatge va estar present sense la necessitat de mostrar l'horror i el pànic que es vivia als carrers en aquell moment. Per què no es van publicar imatges de les víctimes ni dels carrers? Va ser casualitat o va haver un previ acord?

Paral·lelament, encara que no fos en portada, també es van difondre imatges de persones llençant-se des de les torres. La fotografia convertida en "icònica" va ser la coneguda com "The Falling Man", feta per Richard Drew, fotògraf de Associated Press. De totes les imatges que va capturar, Drew va decidir-se per la fotografia que va fer d'un home suïcidant-se saltant al buit. La imatge va causar controvèrsia als Estats Units que van censurar la fotografia posteriorment. Així mateix, el fotògraf va defensar la fotografia aclarint que no havia fotografiat la seva mort, sinó "una part de la seva vida"⁹.

Avancem uns anys en el temps. L'any 2015 dues fotografies es feien ressò amb proximitat. Europa estava sacsejada pel vol GW19525 que va sortir de Barcelona i s'estavellava als Alps i el moviment de refugiats que creuaven el mar amb poc més que una barca sense destí concret.

Per una banda, la societat europea es veia commoguda pel fet i rebutjava la cobertura que els mitjans van fer de la notícia i el seu desenvolupament. En particular, Lola Galán, la defensora del lector del diari El País, dedicava un dels seus articles als dilemes informatius que es van produir durant els actes:

"Imágenes de rostros descompuestos por el dolor, arrasados por las llàgrimes, sin protección alguna ante las cámaras de fotógrafos y operadores de televisión. En esa terrible desnudez han sido reproducidos en las páginas de este diario, y en la práctica

---

⁸ A l'Annex 1 han sigut adjuntades la imatge de la nena del Napalm juntament amb exemples de portades dels atemptats de l'11-M i l'11-S.

⁹ Redacción. (actualitzat el 9 de setembre de 2016). La historia detrás de una de las más icónicas y dramáticas fotos del 11S en Nueva York. La Vanguardia. Recuperat de: <http://www.lavanguardia.com/vida/20160909/41196604831/historia-detras-fotos-iconicas-dramaticas-11s-nueva-york.html>

totalidad de los medios de comunicación de España, el país del que despegó el avión, y del que una cincuentena de pasajeros eran oriundos¹⁰”.

Alguns dels seus lectors es preguntaven, eren necessàries aquelles imatges? Aportaven i enriqueixen en informació les notícies? Tenia algun tipus de valor informatiu el material publicat? Aquelles imatges no les publicava només el diari El País. Mitjans nacionals i europeus publicaven imatges en portada i pàgines interiors amb imatges de familiars visiblement afectats per la tragèdia. El dret a la informació i el dret a la intimitat col·lidien i els lectors ho reclamaven.

Un dels casos que va provocar més ressò amb els refugiats va ser la fotografia del nen siri mort a la platja. L'Aylan Kurdi tenia 3 anys quan el mar va arrossegar el seu cos a la platja turca de Ali Hoca Burnu. Juntament amb ell van morir el seu germà Galib de 5 anys, la seva mare de 35 anys i un jove de 18 anys¹¹. La barca on viatjaven va naufragar durant el seu recorregut entre Turquia i la Illa de Lesbos. Des del març de 2011, la meitat de la

Nilufer Demir fotografia a l'Aylan perpendicular al mar.

població de Síria s'ha vist obligada a deixar la seva casa¹². Segons l'ACNUR, tres milions de refugiats sirians es troben a Turquia i l'any 2015, 350.000 persones es jugaven la vida al mar per arribar a Europa¹³.

El setembre de 2015, la samarreta vermella i els pantalons blaus de l'Aylan eren fotografia de portada de diaris internacionals. La desesperació i la situació dels refugiats siris que buscaven asil a Europa arribava a la opinió pública occidental. A més de mostrar la situació de milers de persones, provocava una polèmica i una divisió entre les persones partidàries de què aquella fotografia es publicués i altres que creien que no havia d'aparèixer als mitjans. El Mundo feia públic el debat de la decisió per Twitter¹⁴.

¹⁰ Galán, L. (29 de març de 2015). Dilemas informativos del vuelo GW19525. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/03/28/opinion/1427542182_592218.html

¹¹ Mourenza, A. (4 de setembre de 2015). "Las manos de mis dos niños se escaparon de las mías". El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/03/actualidad/1441232434_109669.html

¹² UNHCR – ACNUR (2018). Emergencia en Siria. Recuperat de: <http://acnur.es/emergencia-en-siria>

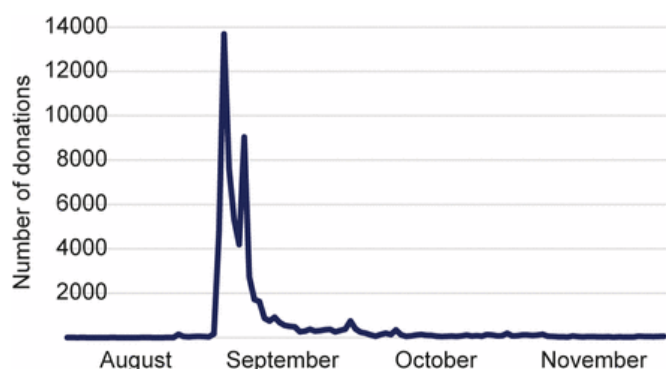
¹³ ARA (8 de setembre de 2015). La crisi dels refugiats explicada en 5 gràfics. Diari Ara. Recuperat de: https://www.ara.cat/internacional/crisi-refugiats-sirians-en-grafics-o_1426657573.html

¹⁴ Jiménez, D. [DavidJimenezTW]. (2 de setembre de 2015). Hemos retransmitido en directo la reunión de portada de @elmundoes Aquí un resumen. <http://t.co/PQTjffIDGf> [tuit]. Recuperat de: https://twitter.com/DavidJimenezTW/status/639168960873807873?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=http%3A%2F%2Felpais.com/elpais/2015/03/28/opinion/1427542182_592218.html

Dies més tard, però, la imatge portada de molts diaris internacionals trontollava. Per Internet començava a circular una altra imatge d'Aylan mogut. En aquesta es podia veure a un home que l'agafava en braços en una altra banda de la platja, el mateix home que apareix amb ell a la fotografia primerament difosa. Un altre argument va ser el de Thierry Meyssan, que argumentava que "en un naufragi veus remes i altres objectes que estan a la superfície de l'aigua, i tots acaben a la platja paral·lels a les onades; és impossible que hi hagi un cos en perpendicular a les onades¹⁵". Algú havia desplaçat el cos per fer la fotografia. La realitat era una altra.

Un lector es preguntava on estava la informació en la fotografia. Un altre feia èmfasi en el fet que apareixia un nen ofegat. Un altre creia que aquella fotografia s'havia d'enviar a governs i institucions i no fer-la visible als mitjans¹⁶. La fotografia de Nilufer Demir havia començat a moure consciències i ella en tenia una opinió diferent:

"Vi a Aylan Kurdi, que yacía boca abajo sin vida en la arena, con su camiseta roja y su pantalón azul oscuro. La única cosa que podía hacer era hacer oír su protesta. En ese momento, yo creía que sería capaz de lograrlo presionando el obturador de mi cámara y tomé su foto"

Número de donacions que va rebre la Creu Roja de Suècia per la campanya dels refugiats siris.

El nombre de donacions que va rebre la Creu Roja de Suècia designades a la campanya de refugiats siris va augmentar considerablement durant la setmana en què la fotografia es va publicar. Segons un estudi dut a terme per la PNAS, la icònica fotografia d'un infant va ser més important que milers de vides en estadístiques¹⁷. Tot i així, l'efecte no va anar més enllà de les cinc

¹⁵ www.elmundo.es/2Ftelevision%2F2015%2F09%2F03%2F55e8152de2704eae118b4582.html&tfw_site=elmundo

¹⁶ Sputnik News. (18 de setembre de 2015). Periodista francès denuncia manipulació de la foto del niño sirio ahogado. Sputnik News. Recuperat de: <https://mundo.sputniknews.com/europa/201509181051567260/>

¹⁷ El Mundo (3 de setembre de 2015). Publicar o no la foto de Aylan, un debate compartido. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/television/2015/09/03/55e8152de2704eae118b4582.html>

¹⁷ Erlandsson, A; Gregory, R; Västfjäll, D; i Slovic, P. (10 de gener de 2017). Iconic photographs and the ebb and flow of empathic response to humanitarian disasters. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS). Recuperat de: <http://www.pnas.org/content/early/2017/01/09/1613977114.full>

setmanes, quan el nivell de donacions va tornar a l'anterior a la publicació de la imatge i la població va deixar de tenir present la fotografia i la notícia.

Més de 23.000 immigrants van arribar a les costes gregues en aquella setmana. Un augment de 50% respecte a la setmana anterior¹⁸. Actualment el número de refugiats que arriben a Europa són menors a conseqüència de la Declaració Europa-Turquia que ha acordat la devolució al seu país d'origen als migrants irregulars que no tenen dret a estar a la Unió Europea¹⁹.

Un mes més tard, el 20 d'octubre de 2015, el diari El País publicava en la seva versió en digital i impresa, la sèrie de fotografies de l'atropellament de Abrahán Asher Hasnu, de 54 anys i veí de l'assentament jueu de Kiryat Arba (Israel). Els fets havien succeït a la ruta 60 quan el vehicle de Abrahán va ser apedregat per un grup de joves manifestants propers al camp de refugiats palestí d'Al Fawar. Hasnu va parar el cotxe i al sortir-ne

Una de les imatges publicades per El País on es veu a Abrahán sent atropellat. EFE

va ser atropellat per un camió. Hasnu va patir greus ferides que van provocar la seva mort minuts després que arribés l'ambulància a la zona²⁰. El conductor del camió va fugir i més tard es va entregar a l'Autoritat Palestina declarant que s'havia produït un accident on havia estat involucrat atropellant un israelià.

El País no va trigar a rebre queixes dels lectors respecte les imatges publicades i respecte el text que les acompanyava, ja que suggeria que l'accident havia sigut premeditat quan en realitat el cos de la notícia explicava que havia sigut un accident. David Alandete, director adjunt del diari, responia a les queixes sobre les imatges:

"El equipo de fotografía recibió 17 instantáneas del atropello en Hebrón que, tras ser escrutadas, demuestran claramente que éste fue intencionado y un ataque consciente que acabó con la vida del colono. Creo que, pese a su dramatismo, la imagen elegida

¹⁸ Abellán, L. (3 de setembre de 2015). El drama migratorio sacude a Europa. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/02/actualidad/1441203082_093795.html

¹⁹ Comisión Europea (juliol 2017). La UE y la crisis migratoria. Brussel·les, Bèlgica: Dirección General de Comunicación, Comisión Europea. Recuperat de: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/es/>

²⁰ Sanz, J. C. (20 d'octubre de 2015). Un palestino mata a un colono judío al atropellarlo con su camión. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/10/20/actualidad/1445361546_309176.html

cumple con el principio del Libro de Estilo que establece que «las imágenes desagradables solo se publicarán cuando añadan información» (...)»

En l'article publicat per Lola Galán on comentava aquest succés sota el títol de *Imágenes conflictivas*, ella mateixa expressava que el criteri del llibre d'estil del diari era molt subjectiu i no compartia l'aplicat en el cas d'aquestes fotografies.

En darrer lloc i més recentment, Barcelona es veia sacsejada la tarda del 17 d'agost de 2017 amb un atemptat a Les Rambles que deixava 15 morts i més d'un centenar de ferits de nacionalitats diverses. Una furgoneta recorria gairebé mig kilòmetre de la zona peatonal central fent esses abans de les cinc de la tarda provocant l'atropellament de vianants i aturant-se a l'alçada del mosaic de Joan Miró, Mosaic del Pla de l'Os.

La portada i contraportada de El Periódico el 18 d'agost de 2017.

La matinada de 18 d'agost, un altre atemptat es produïa a Cambrils, pel carrer Jaume I. Un cotxe negre envestia un cotxe patrulla dels Mossos i bolcava davant del Club Nàutic. Del cotxe en baixaven cinc individus que van intentar agredir la patrulla dels mossos i agredir algun vianant. Després d'un tiroteig, una agent aconseguia reduir quatre dels terroristes i el cinquè era abatut per un altre agent un centenar de metres més enllà.

El dia 18 pel matí, un pla general de Les Rambles minuts després de l'atac es reproduïa a la gran majoria de mitjans impresos, tant de fotografia de portada com a les seves pàgines interiors. David Armengou i Marcela Miret es van atansar al lloc dels fets abans que els serveis d'emergència i Mossos d'Esquadra acordonessin la zona i no deixessin passar a periodistes i fotògrafs. Tot i els nombrosos vídeos i les sèries de fotografies que van bombardejar usuaris i usuàries per les xarxes socials, la controvèrsia se centraria en aquesta fotografia. El conflicte arribaria al punt que alguns quiosquers es negarien a vendre els diaris que havien decidit publicar-la en portada com va ser el cas de El Periódico i La Vanguardia. Emilio Pérez de Rozas justificava a la versió digital de El Periódico la feina dels fotògrafs:

"David y Marcela pienso que hicieron su trabajo de la manera más decente y menos hiriente que supieron, respetando como respetan la opinión de todo el mundo sobre su trabajo. (...) de la misma manera que todos los presentes hacían su trabajo, ellos, fotógrafos, debían hacer el suyo. David y Marcela creen que su manera de contar lo que

allí ocurrió es con la imagen y que, de la misma manera que de haber estado allí un reportero, un escritor, un 'pluma', hubiese tratado de plasmar aquel desastre, aquel horror, aquel dolor, eso sí con el mayor tacto posible, pero en un texto, sin duda, desgarrador, estremecedor, ellos en ningún momento se centraron en el morbo, pese a que sus tarjetas digitales lo registran²¹.”

La fotografia va rebre el Premi Ortega i Gasset 2017. Pel jurat, la fotografia és “un gran exemple de fotoperiodisme: recull la violència i el dolor que genera el terrorisme i, al mateix temps, la humanitat i la solidaritat, reflectides en la figura del turista que es queda al costat del nen²²”.

La censura a Internet

Des de fa uns anys, els fotoperiodistes no són els únics emissors d'informació. Són milers les ciutadanes i els ciutadans que publiquen imatges a les xarxes socials i difonen els seus interessos i les seves vivències. Un exemple podria ser l'atemptat de Barcelona en què, abans que els mitjans publicuessin si hi havia morts o no, les xarxes socials bullien amb fotografies i vídeos on es podien veure cossos a Les Rambles. Tot i així, de la mateixa manera que els periodistes es poden guiar per un codi deontològic, les xarxes socials també tenen unes condicions de publicació que aplicar. Si els usuaris no les compleixen, la xarxa social pot censurar la fotografia o missatge. Aquest va ser el cas d'un jove madrileny al que Instagram va esborrar una fotografia amb la seva parella per “inapropiada i per atemptar contra els drets comunitaris”. Després del rebombori que va causar aquest acte a Twitter, Instagram va rectificar i va tornar a publicar la fotografia²³.

A més del discurs homofòbic d'algunes censures d'Instagram, un altre dels casos que defineix Facebook, Instagram, Twitter o Youtube ha sigut la censura dels pits. L'any 2017, l'actriu Marta Larralde era censurada a Instagram amb una fotografia seva donant el pit al seu fill. La xarxa

---

²¹ Pérez de Rozas, E. (19 d'agost de 2017). La historia de la fotografía que dio la vuelta al mundo. El Periódico. Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/sucesos-y-tribunales/20170819/la-historia-de-la-fotografia-que-dio-la-vuelta-al-mundo-62325859>

²² El Periódico (3 d'abril de 2018). Premio Ortega y Gasset para la foto que reflejó el dolor del atentado de Barcelona. El Periódico. Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20180403/premio-ortega-y-gasset-fotografia-atentado-rambla-6732959>

²³ Redacció. (28 de març de 2018). Un jove acusa Instagram de censurar-li la foto d'un petó amb el seu nòvio. CCMA – TV3. Recuperat de: <http://www.ccma.cat/324/un-jove-acusa-instagram-de-censurar-li-la-foto-dun-peto-amb-el-seu-novio/noticia/2847339/>

social va considerar inadequat que es veiés el mugró de l'actriu i li va col·locar una emoticona per tapar-lo²⁴.

De fet, no seria la única dona que es veuria censurada per mostrar una part del seu cos. L'any 2012, Google+ censurava a la Maja Desnuda de Francisco de Goya i la Dama Inquieta de Malditos Magos. A principis de 2018, Facebook retirava un vídeo de la Fundación l'Hermitage de Lausana (Suïssa) que mostrava la obra *Desnudo recostado* del pintor Amedeo Modigliani. *L'origen del món* de Gustave Coubert també havia sigut eliminat prèviament i pel mateix motiu²⁵.

Paradoxalment i paral·lelament, ISIS utilitza les xarxes socials com a mètode de reclutament i de difusió de l'organització. La promoció d'ISIS a través de les xarxes socials s'ha acompanyat d'una estratègia complexa a través de fotografies, comunicats i fets destacats. Un exemple és l'ús de *hashtags* en les seves publicacions a twitter i la iniciativa de mostrar el seu suport animant als seus seguidors de fer difusió per Instagram i Youtube. La utilització de la impressió i el terror a través de les imatges paral·lelament a la mostra d'ajuda als sectors pobres ha sigut l'estratègia seguida pel grup a les xarxes socials²⁶.

Tot i així, els intents de limitar el seu impacte no han sigut pocs. El govern d'Iraq va bloquejar les pàgines de Facebook i Twitter d'ISIS. Per la seva part, Twitter va suspendre el compte d'un grup que va publicar fotografies d'una amputació. Segons la notícia de la BBC, "presència a Internet no necessàriament és igual a popularitat". Malauradament, la publicació dels seus comunicats als mitjans i la visibilitat que donen als seus atacs és una forma de promocionar-los? Els mitjans donen la satisfacció a organitzacions com l'ISIS de fer visible les seves actuacions i les víctimes que provoquen?

---

²⁴ C.D. (5 de novembre de 2017). Instagram censura una foto de Marta Larralde donant el pit al seu fill. Levante, el mercantil valenciano. Recuperat de: <http://val.levante-emv.com/vida-y-estilo/gente/2017/11/05/instagram-censura-foto-marta-larralde/1637511.html>

²⁵ ABC Tecnología. (actualitzat el 15 de gener de 2018). De obres de arte a pezones: diez ejemplos de "censura" en las redes sociales. ABC. Recuperat de: http://www.abc.es/tecnologia/redes/abci-obras-arte-pezones-diez-ejemplos-censura-redes-sociales-201801122210_noticia.html

²⁶ Redacción. (20 de juny de 2014). Cómo ISIS extiende su mensaje en las redes sociales. BBC Mundo. Recuperat de: http://www.bbc.com/mundo/noticias/2014/06/140620_internacional_irak_isis_redes_sociales_amv

Desenvolupament i anàlisi

El debat dels invisibles

Invisibles. Quan els mitjans no es fan ressò d'un fet i les xarxes socials no es desborden amb retuits, alguns fets es tornen invisibles. La gent els desconeix, no sap què ha succeït. Potser s'informa en un breu, algú ha dit alguna cosa d'una tragèdia, d'alguns morts i alguns ferits. Qui eren aquelles persones? Quines cares tenien? D'on venien? Quina era la seva professió? A vegades oblidem que més enllà d'una notícia que podem escollir incloure en la pròxima edició del nostre mitjà o podem decidir no incloure-la, estem parlant de persones, de vides, com les nostres.

Joao Silva, fotoperiodista i company de professió de Kevin Carter, comentava al documental *Dispara Bang Bang*, recordant les paraules d'algú que “una mort no fotografiada és una mort oblidada”²⁷. La forma en què un periodista i un fotoperiodista cobreixen un fet definirà la forma en què els lectors ho veuran i ho recordaran. En aquest sentit hem de ser molt conscients de la nostra feina i com la desenvolupem. La nostra mirada també serà la seva. Un dels problemes dels que hauríem de ser més conscients és quan no parlem d'uns fets o decidim no publicar-ne alguns aspectes. Aquí entra en joc l'acte de desconeixement. Aquelles persones properes a la notícia que hem decidit descartar per poca noticiabilitat o algun altre motiu podran conèixer els fets de forma directa o indirecta, amb una informació més o menys completa. Però aquelles persones que en siguin llunyanes no en tindran informació al respecte si no ho publiquen altres plataformes o mitjans. Aquell fet serà invisible i desconegut per elles. No haurà existit, no existeix, ni existirà si ningú ho fa visible.

Potser un dels motius pels que aquella notícia o aquella imatge no surt a la llum seria el fet que aquella fotografia podria ofendre a algú. Tot el que molesti no s'ha de publicar? Des del punt de vista de David González, director adjunt del mitjà digital EINacional.cat, depèn de a qui molesti. No és el mateix que molesti a un personatge públic que molestar a persones privades. A més, actualment moltes de les escenes per les que ens debatim sobre si publicar o no ja es troben a les xarxes socials. Imatges preses per ciutadans i pujades a plataformes sense un codi deontològic. Sandra Balsells, fotoperiodista, també comparteix el punt de vista: “Sempre hi haurà algú que se sentirà ofès però s'ha d'intentar no invisibilitzar-ho”. En canvi, més enllà de la por a

---

²⁷ Documentos TV [machineto]. (14 de maig de 2015). Dispara, Bang, Bang. Recuperat de: https://www.documaniatv.com/social/dispara-bang-bang-video_616c49f3d.html

invisibilitzar situacions, censurar-les, també pot cabre la distinció entre morts. Com podem ensenyar els morts i ferits de Síria i tapar els de Les Rambles? Distingim entre morts?

Com més lluny, menys sentim

“La forma en què expliques una cosa i com la cobreixes definirà que el món ho vegi d’una forma, i és millor que ho facis bé”, declarava Christiane Amanpour, cap de corresponsals internacionals de la CNN al documental War Photographer. Segons abans les càmeres havien mostrat uns nens apropant-se a uns cadàvers coberts i com llençaven flors als cossos, una a una. Al veure’ls arribar, els corresponsals (fotògrafs, càmeres,...) havien observat l’escena i havien començat a captar-la pels seus respectius mitjans. A l’acabar l’escena, marxen. James Nachtwey, fotoperiodista de guerra, desmunta la càmera i la guarda al cotxe.

No estan captant una escena quotidiana ni un polític que ha sortit a fer declaracions, estem parlant de denunciar una guerra humana. “En un desastre natural no cal que expliquis tota la cruesa, però en un atemptat terrorista sí que ho has d’explicar. Hem d’explicar en una imatge i ser permissius. Al dia següent, els mitjans de premsa ja han avisat i, per tant, s’ha de respectar; però és difícil trobar aquest equilibri. Al final alguns periodistes o fotògrafs s’acaben censurant”, critica Francesc Xavier Puig, Cap de Comunicació del Col·legi de Periodistes de Catalunya. En aquest cas, és remarcable el fet que no estem parlant d’un terratrèmol o una erupció volcànica, parlem d’actes violents i injustícies provocats per persones i amb conseqüències directes a famílies que els han capgirat la vida. Sí, els tan anomenats refugiats també tenien una casa, una família, uns sous i uns hobbies abans que es veiessin obligats a fugir de les seves vides i no per culpa d’un tsunami o causes naturals

La fotografia ha d’ensenyar al món el que està passant. Segons el codi ètic de la NPPA (National Press Photographers Association), els fotoperiodistes han de “ser complets i donar context quan estiguin fotografiant o grabant als subjectes. Evitar estereotips de persones individuals i grups. Reconèixer i evitar revelar les seves pròpies tendències en les seves imatge²⁸”. M’agradaria anar més enllà de proporcionar aquest context i rescatar una altra idea que està relacionada amb el context. Nachtwey diu que durant una guerra, les regles socials canvien. L’escena que el fotoperiodista fotografia no és una convencional o almenys no s’hauria de considerar normal. Un fotoperiodista no entraria a la casa d’una família quan plora la mort d’un familiar o estimat en una

---

²⁸ NPPA (2017). Código de Ética de la NPPA. Atenes, Grècia: NPPA. Recuperat de: <https://nppa.org/page/631>

situació “normal”. En una guerra aquesta regla canvia. “No es poden fotografiar aquests moments sense la complicitat de les persones que fotografio. Ells m’accepten, són benvingut i volen que estigui allí²⁹”. La presència del fotoperiodista implica que el món veurà el que està succeint. En aquell moment són conscients que són víctimes “d’una injustícia o una violència innecessària”. El fotoperiodista, amb la seva càmera, n’és el testimoni.

La fotografia com a testimoni

A través de l’auricular del mòbil, Gervasio Sánchez m’explica que ell tracta la situació com si fos un forense, com si les seves fotografies fossin testimonis del que ha ocorregut i que si algun dia la situació és denunciada puguin servir com proves irrefutables davant la justícia.

La fotografia pot ser utilitzada com a testimoni. Més enllà de ser un límit, aquest paper amplia el seu abast. “La fotografia forma part del procés d’acceptació dels fets. Si algú nega uns fets, la fotografia es pot utilitzar com a testimoni per corroborar que es menteix”. Els mitjans no tenen perquè publicar totes les imatges existents sobre un fet però, en canvi, l’acte de guardar les fotografies també pot ajudar a conservar la memòria de les víctimes. Posem un exemple, si en un judici es negués una actuació, un bombardeig, un tiroteig i un fotoperiodista tingués fotografies que diguessin el contrari, el seu testimoni visual podria servir per combatre les paraules d’aquella persona, des d’un president fins un ciutadà qualsevol.

Els fotoperiodistes actuen com a testimonis per al públic. La nostra feina principal és registrar visualment els esdeveniments importants i els punts de vista variats en el nostre món comú. La nostra meta principal és captar el moment d’una forma honesta i completa. Com a fotoperiodistes tenim la responsabilitat de documentar a la societat i preservar la seva història en imatges.

Les imatges fotogràfiques i de vídeo poden revelar grans veritats, mostrar el mal i el descuit, inspirar l’esperança i l’enteniment, i connectar a la gent del nostre món pel llenguatge visual. Les fotografies també poden causar grans danys si estan preses sense sensibilitat i respecte o estan manipulades (NPPA).

---

²⁹ Frei, Christian (2001). War Photographer [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: <https://archive.org/details/wphoto>

No podem oblidar que les persones que apareixen a les imatges són persones. Nosaltres hem pogut decidir el curs de les nostres vides, les víctimes que hi apareixen no. El pare de Tim Hetherington ens considerava rics i privilegiats per aquest motiu. Segons Hetherington, la clau és la personalització de les víctimes que apareixen i un fotoperiodista compromès amb elles. Per contrapartida, també reflexionava si com a fotoperiodista formava part de la maquinària que feia plorar a la gent. Formava part dels causants? Se n'avergonyien?

La idea de testimoni del fotoperiodista Gervasio Sánchez buscava una altra reflexió. El seu objectiu és que les seves fotografies es facin públiques i provoquin una reflexió per acabar amb el dolor.

Durant els últims anys i com hem repassat anteriorment, algunes de les fotografies que han sigut crítiques amb els successos i que han generat conflicte i debat en l'opinió pública han tingut com a protagonistes menors d'edat. El nen de "El voltor" de Kevin Carter, la nena del Napalm, l'Aylan Kurdi, eren menors d'edat quan van ser fotografiats. Certament, ningú els va preguntar si volien ser fotografiats ni van demanar el consentiment als seus familiars. Però què hagués succeït si aquelles fotografies no haguessin sortit a la llum? Potser la societat estatunidenca no hagués reaccionat davant la guerra de Vietnam i el conflicte hagués durat més anys. Potser el nivell de donacions no hagués augmentat a les organitzacions i associacions que treballaven al camp de refugiats del Sudan ni les relacionades amb refugiats siris.

On vull anar a parar és que aquestes fotografies han sigut testimonis d'unes realitats completament contràries a les viscudes a Europa. Aquells nens i aquella nena, com molts i moltes altres, havien d'estar estudiant a una escola i jugant. L'Aylan havia d'estar jugant a una platja i no morir ni ser arrossegat fins la costa. Els nens a la platja fan castells i juguen amb la sorra. Aquesta és la lògica que es va trencar i el que les fotografies van mostrar com a testimonis. Si no haguessin estat publicades, com hauria arribat a nosaltres el que estava succeint?

Qüestió de dignificar o indignificar

Dignitat³⁰.

1 f. [LC] Respecte que mereix algú.

---

³⁰Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Resultat de cerca de la paraula "Dignitat". Institut d'Estudis Catalans. Recuperat de: <https://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=dignitat&operEntrada=o>

2 f. [LC] Càrrec honorífic i d'autoritat.

3 f. [LC] Persona que posseeix un tal càrrec.

Dignidad³¹

Del lat. Dignitas, -atis.

1. f. Cualidad de digno.

2. f. Excelencia, realce.

3. f. Gravedad y decoro de las personas en la manera de comportarse.

4. f. Cargo o empleo honorífico y de autoridad.

...

Un dels punts del codi ètic de la NPPA és “tractar a tots els subjectes amb respecte i dignitat”. Aquest punt el completa tenint en consideració col·lectius vulnerables i “tenir compassió” de les víctimes. Recuperant la idea de la intromissió en moments de patiment, l'apartat fa èmfasi en què la presència del fotoperiodista estarà justificada només quan sigui justificat pel dret a la informació per ser-ne testimoni. Tanmateix, què significa la dignitat? Què vol dir subratllar-la o indignificar-la? Existeix una forma per mesurar-la?

Per Albert Garrido, redactor en cap de El Periódico entre 1999 i 2012, i Francesc Xavier Puig, cap de comunicació del Col·legi de Periodistes, la dignitat és un límit. “Una imatge es pot publicar sempre i quan no vulneri la dignitat de la persona que surt en aquesta imatge”. Per molt certera i correcta que sembli aquesta frase, també és ambigua. No existeix resposta satisfactòria. Indignificar una persona significa fotografiar-la nua? Significa tenir en compte que els menors tenen una protecció especial en els drets d'imatge? Per Albert Garrido, la dignitat està relacionada amb el punt en què publicar una imatge no desprotegeix a la víctima que hi apareix, sinó tot el contrari. A l'Aylan Kurdi i al nen gravat en estat de shock a una ambulància després d'un bombardeig a Síria se'ls hi van subratllar els seus drets.

Un dels punts a favor que té la fotografia són les opcions. En un text, la possibilitat d'explicar que ha hagut 20 morts i 60 ferits es limita a dir que ha hagut 20 morts i 60 ferits. No hi ha altra forma d'explicar-ho sense evadir algun detall. El cas de la fotografia diferent. Existeixen recursos i

---

³¹ Diccionario de la Lengua Española. Resultat de cerca de la paraula “Dignidad”. Real Academia Española. Recuperat de: <http://dle.rae.es/?id=DIX5ZXZ>

alternatives per jugar amb la fotografia. Es pot ser curós i a la vegada mostrar la cruesa de la tragèdia.

Honestedat i negació d'una fotografia

Si li haguessin preguntat a Kim Phuc, la nena nua que apareix a la fotografia de la nena del Napalm, què li hagués semblat que li fessin una fotografia en el moment en què corria per aquella carretera amb els altres infants, la seva resposta segurament seria diferent de quan li pregunten actualment.

Sandra Balsells diu que “un periodista per sobre de tot és periodista. Et pots equivocar o no, però el problema és la intencionalitat. No mostrar és casi pitjor que enganyar”. Més enllà de denunciar i visualitzar la situació que un fotoperiodista pot capturar amb una càmera, també ha de ser conscient de la seva labor i com actua.

Un dels arguments que més cops s'ha utilitzat des dels lectors i als que ha hagut de respondre Lola Galán ha sigut el tema del permís. Algú ha demanat permís a les persones que apareixen a la imatge per ser fotografiades? Sandra Balsells respon: Algú li pregunta a la víctima si per ell/a no era important que aquella foto denunciés la realitat injusta que li passava?

De nou i en referència al context, molts cops no pensem en què parlem de realitats diferents, contextos diferents. En una diada com Sant Jordi, hi haurà persones que no voldran ser fotografiades mentre passen entre flors i llibres. La realitat que no contemplem és que a l'altra banda del Mediterrani o a la mateixa península Ibèrica, no cal anar més enllà, existeixen realitats que demanen ser denunciades. Aquelles persones són conscients de la presència de fotoperiodistes i periodistes i no els importa que denunciïn el que els succeeix.

“Si una persona no vol que la fotografiïs és un límit claríssim, però jo no m'hi he trobat mai. On m'ho he trobat ha sigut amb militars i paramilitars. Mai amb població civil”. Sandra Balsells va documentar el desmembrament de Iugoslàvia i ha realitzat reportatges a Israel, Palestina, Mèxic, Cuba, Haití i Moçambic. La gent valora la presència de la premsa perquè sap que denunciarà la seva situació, la farà conèixer. Tanmateix, també és important com s'apropa el fotoperiodista a aquestes persones i com farà la imatge, què en farà, com l'editarà.

Manipulació

El codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya diu que “no estan permeses les manipulacions que suposin l’alteració de la informació visual registrada originalment per l’objectiu de la càmera i que recull el suport; és a dir, afegir, eliminar, desplaçar o modificar qualsevol element de la imatge original³²”.

Potser un dels punts que més mitjans i professionals consideraran límit comú és la manipulació de la imatge. Però que considerem per manipulació? Manipular és moure elements d’una imatge? Fer-los desaparèixer? O també considerem manipulació editar-ne els colors i les llums?

Des de 1955 s’organitza el concurs de fotografia en premsa World Press Photo. La pròpia organització ha considerat acotar una sèrie de condicions i un codi deontològic propi i que els concursants han d’assumir. Aquestes “regles” s’han dividit en 6 punts:

Això significa que els participants:

- 1. Han de ser conscients de la influència que la seva presència pot exercir en l’escena que fotografien i ha de resistir-se a ser enganyat per oportunitats fotogràfiques escalonades*
- 2. No han de contribuir de forma intencionada o alterar l’escena que fotografien, reactivant o escenificant esdeveniments*
- 3. Han de mantenir la integritat de la imatge assegurant que no hi ha canvis materials en el contingut.*
- 4. Han de garantir que els títols siguin precisos.*
- 5. Han de garantir que l’edició d’una història amb imatges proporcioni una representació precisa i justa del seu context.*
- 6. Han de ser oberts i transparents sobre tot el procés a través del qual es fan les seves imatges i ser responsables davant el World Press Photo Foundation per a la seva pràctica.³³*

Seguint amb l’enunciació dels codis, la NPPA obre la manipulació a un altre tipus de context. Més enllà de la manipulació informativa de la imatge, la NPPA també fa èmfasi en el bescanvi o

---

³² Col·legi de Periodistes de Catalunya (novembre 2016). Codi Deontològic. Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya. Barcelona, Espanya: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

³³ World Press Photo contest (2018). Photo Contest Code of Ethics. Amsterdam: Holanda. Recuperat de: <https://www.worldpressphoto.org/activities/photo-contest/code-of-ethics>

la compra del periodista. La recomanació es troba en no acceptar regals ni favors amb els que es podria influenciar al periodista, però tampoc pagar a fonts per l'obtenció d'informació:

Ser precís i comprensiu en la representació dels subjectes.

Resistir-se a ser manipulats per oportunitats fotogràfiques orquestrades.

Mentre es fotografia als subjectes, no contribuir, alterar, intentar alterar o influenciar en els esdeveniments intencionadament.

Editant s'ha de mantenir la integritat del contingut i context de la imatge. No s'ha de manipular les imatges ni afegir o alterar el so de cap forma que pugui confondre al públic o representar els subjectes d'una forma incorrecta.

No pagar a les fonts i subjectes o premiar-los amb informació o participació.

No acceptar regals, favors o compensacions dels que busquen influenciar la cobertura periodística.

No sabotejar intencionalment els esforços d'altres periodistes.

Com l'anomena Joan Fontcuberta, més enllà de la construcció de la realitat, estem parlant d'una manipulació o edició d'aquesta construcció. Més enllà d'aplicar uns filtres o unes llums o ombres o un contrast que dramatitzi l'aspecte, parlem de moure persones. Per aquestes definicions i segons la història de la fotografia de l'Aylan, la fotografia resultant de Nilufer Demir es consideraria una manipulació a l'haver mogut l'infant i no contextualitzar aquesta acció al publicar la fotografia. Sense anar més enllà, el setembre de 2009, el diari El Mundo publicava en portada una imatge d'una reunió política del PSOE³⁴. El resultat va ser que aquella imatge havia sorgit de l'edició i unió de dues fotografies publicades per Reuters. Un altre conflicte i escàndol mediàtic va ser el cas del fotògraf de Los Angeles Times, Brian Walski, que va superposar dues fotografies per crear-ne un efecte dramàtic. La composició va sorgir de dues imatges combinades i que en resultava un soldat apuntant amb un rifle a un home amb un nen en braços. La seva publicació va tenir com a conseqüència el seu acomiadament per violar les normes del diari, ja que prohibien alterar el contingut de les fotografies³⁵.

---

³⁴ Wheeler, E. (2010). 10 casos de manipulación fotográfica con fines políticos [post en un blog]. Recuperat de: <https://geeksroom.com/2010/09/10-casos-de-manipulacion-fotografica-con-fines-politicos/35293/>

³⁵ REUTERS. (3 d'abril de 2003). 'Los Angeles Times' despide a un fotógrafo por manipular una imagen para añadirle dramatismo. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/elmundo/2003/04/02/enespecial/1049305403.html>

El respecte

Una de les idees que ha de tenir present el periodisme i el fotoperiodisme és el respecte. Respecte a les víctimes, a les persones amb les que treballa, respectar l'entorn. A primer cop d'ull pot semblar una idea molt lògica i òbvia, però també s'ha de tenir en compte.

L'any 2015, Europa es feia ressò del cas de la periodista de la cadena de televisió Nemzeti 1 (N1tv) d'Hongria, Petra László, que va ser gravada per altres periodistes mentre feia la traveta i colpejava refugiats que fugien d'un control policial a la frontera d'Hongria amb Sèrbia³⁶. La periodista va ser acomiadada després de la publicació del vídeo on se la veia abatent migrants.

“El fotògraf és en una obra de teatre però no és el públic, està a l'escenari i veu com es desenvolupa la història i cada escena. S'ha d'anticipar i entendre els sentiments. Entendre el món implica descobrir-lo”³⁷. El paper dels periodistes i els fotoperiodistes està relacionat amb com actuen a l'escenari que cobreixen. El seu comportament, la seva relació amb els diferents actors els definirà, així com pot definir el seu relat. Per aquest motiu és important apropar-se amb respecte davant una situació.

Pensem-ho: com m'agradaria que em mostressin si estigués al lloc de les víctimes? M'agradaria que un fotògraf em mostrés patint o nua per denunciar una situació? Tenim més possibilitats per captar la cruesa del que està succeint sense haver de publicar imatges dramàtiques i espectaculars? Quines possibilitats tinc? Davant del dubte, preguntem-nos-ho a nosaltres mateixos.

“El bon periodista és aquell que pot descriure una situació sense necessitat de caure en la temptació de mostrar lo més sensacionalista. En un atemptat no existeix la necessitat d'anar a buscar les imatges més brutals”, Gervasio Sánchez. El paper social del fotoperiodista rau en què no tothom pot estar al lloc dels fets, de vegades ni tan sols els periodistes. Però per aquesta senzilla raó de poder ser-hi és motiu suficient com per demostrar que els fotoperiodistes poden ajudar, sempre de forma respectuosa. No són voluntaris ni personal d'associacions ni organitzacions pel fet que més enllà de poder ajudar sobre el terreny quan sigui necessari, també podran ajudar denunciant la situació i criticant-la. Si no ho fem nosaltres, qui ho farà? Potser

---

³⁶ Cañas, G. (9 de setembre de 2015). La zancadilla de la periodista húngara causa indignación global. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/09/actualidad/1441799895_490743.html

³⁷ First Run Features [FirstRunFeatures] (14 de gener de 2017). War photographer – A Clip from the Oscar Nominated Film [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: https://www.youtube.com/watch?time_continue=3&v=KMR1dTSR-IA

algunes de les preguntes que s'hauria de fer un professional per publicar o no una fotografia seria: és prescindible aquesta fotografia? Si la publico tindrà la consciència tranquil·la?

Potser aquest debat de publicar o no publicar és un debat fàcil. Publico o no publico? Publico a la portada o millor deixo la fotografia per les pàgines interiors? Actualment rebem desenes de fotografies als nostres mòbils i se'n comparteixen milions per les xarxes socials. Minuts després de l'atemptat a Barcelona el 17 d'agost de 2017, les xarxes socials com Facebook i Whatsapp bullien de difusions que els usuaris feien després de rebre imatges i vídeos de l'ocorregut. Parlem d'imatges sense filtres ni pixelades, amb zooms i sense un respecte cap a les víctimes que hi apareixien. Existia la necessitat de difondre aquelles imatges? La societat va reaccionar al veure què havia succeït però, mesos més tard, alguns ja només hi pensen de tant en tant. Així com va passar amb els donatius pels refugiats, l'impacte de les imatges cada cop es desfà més ràpid, com un diari de paper. El que avui és notícia, demà ja no té perquè ser-ho.

No ens deixem endur per les presses. Un fotoperiodista pot estar retratant un conflicte dies, setmanes, mesos. Fins i tot, anys. Mira com fer les fotografies, observa el conflicte, pren nota, està sobre el terreny. Finalment, qui fa l'elecció de les fotografies o, qui les ha fet fins ara, ha sigut un director gràfic. Però, al cap i a la fi, qui fa l'elecció és una figura que no ha conegut el conflicte a peu de carrer i jutja les fotografies per com encaixen millor, quina tindrà un millor impacte. El procés d'edició i selecció d'imatges i l'editor gràfic ja no consensua ni discuteix amb el fotògraf. "Això és perillós i vivim l'època vertiginosa de la immediatesa. Això trenca amb la reflexió". Al documental de War Photographer aquest impacte es definia per la repetició de la paraula "terrific" mentre el personal d'una revista anava observant, una per una, les opcions de portada per la propera edició. Es fixaven amb la mirada d'un nen, els plors d'una família, la soledat que transmetia una fotografia. Semblava que parlessin d'objectes impactants i no de persones, vides. Més enllà del respecte al cos d'aquelles persones i al tracte amb elles potser també hauríem de pensar en el respecte més humà. Que les fotografies parlin de successos i vides llunyanes no significa que els haguem de tractar amb distància. Malgrat tot, podríem ser nosaltres.

Confrontació de drets

Un dels temes més delicats amb els que s'enfronta el fotoperiodisme és la confluència de drets. El dret a la informació molts cops xoca amb el dret a la intimitat, el dret dels menors i el dret a la pròpia imatge.

El codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya es pronuncia en un paràgraf al respecte: “Com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares, tutors, mestres o educadors. Tampoc no és lícit al·legar la rellevància pública de familiars o persones pròximes per justificar la intromissió en la seva vida privada o l'explotació de la seva imatge”. Com comentava la Sandra Balsells anteriorment, un límit clar relacionat amb la imatge seria el permís o negació de fer-la. És a dir, si una persona no vol ser fotografiada, aquest hauria de ser un límit clar.

L'any 2016, el Consell d'Audiovisuals de Catalunya actualitzava les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. Respecte les víctimes mortals recomanava no difondre imatges de persones que es poguessin identificar, tant pel rostre com per altres elements. A més, especificava que es podrien emetre imatges de cossos coberts sempre i quan el criteri de cada mitjà ho permetés.

En relació amb les víctimes supervivents, el CAC declara el seu dret a la privadesa. La autorització per la difusió de les imatges de víctimes és necessària, així com es retocaran les imatges perquè “cap persona pugui ser reconeguda³⁸”. El dret a la privadesa de les víctimes d'actes terroristes no caduca. A més, això també implica que s'estengui a enterraments i manifestacions de dol. Els menors d'edat i les persones vulnerables tenen especial protecció en els seus drets fonamentals i la seva privadesa.

El 24 de març de 2015, el vol GW19525 de Germanwings sortia de Barcelona i s'estavellava als Alps francesos, deixant 150 morts. Al cap d'uns dies se celebraven els enterraments de les víctimes i el focus dels mitjans internacionals i nacionals es dirigia als familiars de les víctimes arribant als aeroports i desplaçant-se a les localitzacions dels diferents actes.

Després de la sortida a quioscos de les diferents edicions, la defensora del lector del diari nacional El País, Lola Galán, rebia una sèrie de queixes per les imatges publicades i de les que en sortiria un article d'opinió³⁹. Un lector, Carlos Santos-Ramos, reflexionava: “A diferència d'altres tragèdies mediatitzades on el dolor es mostra sense embuts, potser per desacreditar els fets ocorreguts i fer pedagogia, considero que en el cas de l'accident aeri, el material audiovisual i fotogràfic en el que es mostren els familiars de les víctimes en el moment d'arribar a l'aeroport

---

³⁸ Consell de l'Audiovisual de Catalunya (1 de novembre de 2016). *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. Barcelona, Espanya: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat de: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Recomanacions_terrorisme_ES.pdf

³⁹ Galán, L. (29 de març de 2015). Dilemas informativos del vuelo GW19525. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/03/28/opinion/1427542182_592218.html

o en els seus diferents desplaçaments no tenen valor informatiu algun ni de cap altre tipus”. Un altre lector, Fernando Aramburu, demanava al mitjà que es fes una pregunta: Les imatges dels familiars de les víctimes patint el seu immens dolor enriqueixen en alguna cosa la informació sobre la catàstrofe?

Més enllà de la resposta del director adjunt, David Alandete, en la que justificava la publicació de les imatges i recalcava que altres mitjans havien publicat les fotografies, m’agradaria posar èmfasi en la reflexió que Lola Galán fa posteriorment:

Es tracta d'un tema delicat en el que col·lideixen el dret a la informació, que exercim els mitjans, i el dret a la intimitat dels afectats. En opinió meua, l'única forma de sortejar-ho és adoptant un criteri prudent que, sense furtar informació, eviti caure en el sempre deplorable sensacionalisme. No és l'actitud que tenim, tanmateix, cap a les fotografies de guerres o catàstrofes més o menys remotes. Sovint, les més terribles reben premis periodístics i són àmpliament difoses.

“Sovint, les més terribles reben premis periodístics i són àmpliament difoses”.

Publicar als mitjans, a les Xarxes Socials i/o a exposicions

Intencionadament o no, no observarem una mateixa imatge en diferents contexts. L’actitud que posaríem si veiéssim la fotografia de “El voltor” de Kevin Carter no seria la mateixa si ens mostressin la fotografia en un diari o en una exposició com seria el World Press Photo o si ens aparegués a l’inici d’una xarxa social com Instagram. “El context és molt diferent i marca molt la forma de llegir les imatges. Quan fas l’esforç d’anar a una sala d’exposicions la teua mentalitat és més reflexiva”, comenta la Sandra Balsells.

Són passats dos quarts de dotze del migdia i el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona és ple de turistes i adolescents que van a visitar l’exposició del World Press Photo 2018. Els diferents espais que formen l’exposició són plens de persones de diverses procedències. Se sap perquè la varietat de llengües se superposen, igual que les fileres de gent que omplen l’espai. Al davant de la fotografia guanyadora, la fotografia d’un manifestant corrent en flames després de què li caigués gasolina a sobre i explotés una moto de la Guardia Nacional Bolivariana. El protagonista es diu José Víctor Salazar i el fotoperiodista que va captar l’escena el 3 de maig de

2017 és Ronaldo Schemidt, de Reuters⁴⁰. Un guia explica la seva història a un grup de visitants mentre observen amb una barreja d'atenció i inquietud.

Al cap d'uns quinze minuts, un grup d'estudiants d'ESO comencen a recórrer l'exposició de forma desordenada. Porten paper i bolígraf i, de tant en tant, es paren davant d'alguna fotografia i completen un qüestionari sobre l'esquena d'un company que fa de taula. L'edició dels premis d'aquest any es distingeix pel dramatisme en el tractament dels temes d'actualitat. Paral·lelament, les fotografies de medi ambient i natura expliquen històries que no imagines donant un cop d'ull a la imatge. Hem perdut la perspectiva de la realitat i avaluem les fotografies de l'exposició com si fos art? Estem visitant un museu d'història o estem buscant la reflexió sobre l'actualitat a través de les imatges?

Per altra banda, sembla que la proximitat ens sigui ofensiva. Diferenciem en el moment de publicar o no publicar fotografies que ens són més properes o més llunyanes geogràficament o a nivell de societat? "Hem de ser més punyents perquè vivim en un món molt complicat. Per la gent és més còmode no veure i no voler saber", diu Balsells. A algunes exposicions existeix l'avís d'imatges que poden ferir la sensibilitat. Passa el mateix amb la televisió i alguns mitjans digitals que ofereixen un avís sonor o visual perquè l'espectador tingui l'oportunitat d'"evitar-se el tràngol" i canvia de canal o passar a la següent notícia o peça periodística. L'entrevista amb la Sandra Balsells segueix:

No sé si sóc partidària de fer-ho perquè tractem la societat com nens. No les veiem? No les volem veure? Aquesta visió contribueix a una pedagogia i hem d'entendre per què ens passa. És molt fàcil opinar des de la distància, des del desconeixement, des dels sofàs de les ciutats còmodes d'occident i no saber com és ser un fotògraf sobre el terreny.

Una societat conservadora visualment

L'any 1906, Josep Carner publicava el poemari *Els fruits saborosos* i entre el recull, el poema *Com les maduixes*. Aquest poema explica com una nena petita, la Pandara, recull maduixes al jardí amb l'àvia vigilant-la. No coneix el món que hi ha rere el mur que envolta el jardí, està

---

⁴⁰ Schemidt, R. (3 de maig de 2017). Venezuela Crisis. World Press Photo of the Year. Recuperat de: <https://www.worldpressphoto.org/collection/photo/2018/world-press-photo-year-winner/ronaldo-schemidt>

protegida. La nena és feliç en el seu món innocent, ordenat i tranquil; “I creu que el cel s’acaba darrere del jardí”. No sap que hi ha més enllà del jardí perquè no ho ha vist i ningú li ha ensenyat.

A uns sofàs que hi ha a la banda dreta de l’entrada a la Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals de la Universitat Ramon Llull, Sandra Balsells em comenta un límit que podria existir encara que sigui força figurat: la societat, el públic, el que tolera veure i el que no. “Vivim uns temps preocupants des del punt de vista del conservadorisme. El públic espera que l’endemà no s’informi gràficament d’això, que malgrat haver-hi morts no es poden ensenyar morts. La tirania de l’opinió pública l’hauríem de deixar de banda. Nosaltres podem ensenyar els morts d’una forma respectuosa. Aquest tipus de fotografies s’ha de donar i la fotografia del David Armengou no és ofensiva”.

En aquest sentit trobo necessari buscar el contra-argument del que defensa Balsells. Durant el Simposi de Llibertat de Premsa i, en particular, la taula rodona protagonitzada per Xavier Giró, Ramón Lobo i Rosa Maria Calaf es va tractar el tema de “la responsabilitat del periodista davant el conflicte”. Durant l’intercanvi d’experiències, arguments i opinions em va venir al cap l’opinió que sostenia Balsells i vaig pensar en preguntar a Xavier Giró que n’opinava. Aquesta va ser la seva resposta:

Balsells cita només un argument en contra de mostrar aquestes imatges. Certament, és un infant, típic del puritarisme conservador. Una vegada, fa molt temps, al final d’una conferència a Olesa, una dona em va demanar que informés als meus col·legues periodistes de televisió que no mostressin imatges de persones mortes o ferides durant l’hora de dinar perquè estaven a taula i les imatges eren molt desagradables.

La meva resposta va ser: “estimada senyora, si us plau, perdoneu-me. No pensa que al voltant de la taula és el moment de parlar amb la família en lloc de veure les notícies?” És possible que no ens agradi el que succeeix al món, però hauríem de saber-ho. No hauríem de veure escenes reiterades de sofriment, hem d’entendre perquè passa i qui n’és responsable.

Les bones raons per no mostrar fotografies de primer pla són d’un altre tipus. Té a veure amb la revitalització de les víctimes i les emocions fins al punt que eren una reflexió seriosa dels conflictes subjacents.

Un dels punts que no s’ha de perdre de vista és el fet que hi ha en joc el dret a la intimitat i s’ha de tenir sensibilitat. Àlex Gutiérrez opina que “l’emoció és bona però s’ha de dosificar”. El límit és

aquell que marquí la necessitat informativa. Cada fotografia aporta un element, un valor al teu relat. El periodista ha de saber avaluar quin és.

Espectacle i pornografia emocional

“¿Creen realmente necesario ese recurso al horror para reflejar la noticia?⁴¹”. Un lector de El País, Carles Gascó, qüestiona l'ús d'una imatge que es va publicar a l'edició impresa del diari. La portada mostrava l'abatiment al terra d'un policia. Les imatges no havien sigut difoses per mitjans francesos. El responsable d'elegir la fotografia de portada del diari, el director adjunt David Alandete, responia: “publiquem en portada una foto que reflexa la barbàrie comesa en tota la seva intensitat (...). És, sense dubte, un valuós testimoni dels esdeveniments rellevants dels que la càmera va ser testimoni, que és el que recomana el Llibre d'Estil”.

El 2 de gener de 2015, una queixa semblant es repetia amb la portada on es podien veure alguns dels morts d'una estampida que es va produir a Shanghai per any nou. El lector considerava que la publicació d'aquestes imatges era una falta de respecte per la societat. Alandete va justificar la publicació de les fotografies senyalant que “mostraven les conseqüències de dos accidents amb nombroses víctimes, una amb un cadàver que no es podia acabar d'identificar i l'altra amb ferits desmallats al terra”. Complien amb el Llibre d'Estil que defineix que, en aquests casos, “les fotografies amb imatges desagradables només es publicaran quan afegeixin informació⁴²”. Lola Galán deixava una opinió diferent a la del director adjunt comentant que aquesta no afegia informació: “la imatge no

Portada del diari El País el 2 de gener de 2015

⁴¹ Galán, L. (11 de gener de 2015). Fotografías que hieren, titulares que irritan. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/01/09/opinion/1420818912_099258.html

⁴² El País: Manual de Estilo del diario El País. Recuperat de: <http://blogs.elpais.com/files/manual-de-estilo-de-el-pa%C3%ADs.pdf>

afegeix res a la notícia, menys l'horror de veure un cos sense vida, exposat al món de la manera més terrible”.

Aquests arguments i queixes s'enllacen amb la discussió de l'espectacle, el dramatisme i la “pornografia emocional”, un límit comentat i a la vegada subjectiu. Parlem de conceptes que no es podrien posar en una escala de valors i que, per tant, poden divergir en l'opinió de cadascú. Per aquest motiu creen tan conflicte: alguns hi poden veure encara informació, altres poden veure que ha sobrepassat el límit.

El Consell d'Audiovisuals de Catalunya especifica en les seves recomanacions que “el nivell de duresa o d'impacte de les imatges que s'emeten ha d'estar justificat editorialment. La decisió sobre quines imatges s'emeten i quines es descarten correspon al responsable editorial de cada mitjà, en funció de la cruesa i de la morbositat de les imatges i de si aporten elements informatius rellevants o no”⁴³. En aquest sentit va amb sintonia amb el Llibre d'Estil del diari El País, tot i que aquest mitjà sigui escrit i el CAC es dirigeixi a mitjans audiovisuals.

En contra, podríem trobar dos professionals que limitarien més aquesta opinió. Més enllà de les interpretacions que pot donar un Llibre d'Estil, Xavier Giró publicava un article per Directa.cat comentant l'emissió d'imatges que s'havia fet en relació als atemptats de Barcelona i Cambrils del 17 i 18 d'agost de 2017. Seguint el fil, defensava evitar repetir l'emissió d'imatges emocionals i on apareguessin víctimes, ja que:

"Publicar o emetre imatges fortament emocionals, per una altra part, no contribueix a fer que l'audiència es formi una idea equilibrada, completa i el més ajustada possible a la realitat sobre els esdeveniments, les causes i les solucions, sinó que tendeix a dibuixar una representació mental esbiaixada cap la passió i la ràbia contra qui ha estat identificat com a l'autor. Als culpables se'ls associa la irracionalitat, se'ls qualifica de bàrbars, se'ls deshumanitza i, per tant, fa acceptable que eliminar-los sigui una solució. (...) Els atemptats tenen unes arrels que han de ser abordades si s'han de prendre mesures per evitar que es repeteixin. Més enllà de la solidaritat amb les víctimes, les accions no han de ser respostes primàries, sinó fruit d'una anàlisi serena, que tot i que no pot oblidar el dolor, ha d'estar dirigida per l'enteniment. Un bon nombre de les imatges publicades, per

---

⁴³ Consell de l'Audiovisual de Catalunya (1 de novembre de 2016). Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes. Barcelona, Espanya: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat de: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Recomanacions_terrorisme_ES.pdf

contra, afavoreixen respostes passionals desequilibrades en detriment de la raó i d'una anàlisi ajustada."⁴⁴

A l'altra banda de l'escenari podríem trobar a la Sandra Balsells, que seria partidària d'informar de forma respectuosa però sense invisibilitzar el succés. Per una banda, seria partidària de no publicar imatges gratuïtes quant a morbositat i salvatgisme com podria ser una persona matxacada, ja que no aporta res informativament. En aquest sentit s'haurien de publicar fotografies que informin, que no siguin ofensives i no vulnerin la dignitat de la persona o les persones que hi apareguin. Però com podem jutjar quin respecte té la imatge i com s'ha equilibrat la informació? Com es mesura la dignitat? Si li haguessin preguntat en el moment de fer-li la fotografia a la nena del Napalm si volia que li fessin la fotografia, què hagués dit? Hi hauria diferència entre preguntar-li llavors i preguntar-li ara? "Jo sóc fotògrafa i jo sé quins són els meus límits", explica.

Podríem estimar els diferents casos però, segurament, no tothom estaria d'acord sobre la visió que tindria cadascú d'una mateixa fotografia. Alguns creuran que s'hauria d'haver publicat, altres no ho creurien. Més enllà de les opinions personals, els mateixos manuals d'estil o llibres d'estil dels mitjans també divergeixen a l'hora de definir els seus criteris de publicació. Tot i així, al final cada imatge tindrà el seu propi debat.

Criteris i límits

Per analitzar els criteris utilitzaré com exemples els manuals d'estil de dos diaris (El Mundo i El País), així com l'opinió d'alguns professionals que han definit algun límit segons la seva opinió.

En primer lloc, respecte el diari El País, el mitjà El Mundo té un manual d'estil més extens en relació a la publicació de les imatges. El mateix manual fa referència primerament al fet que tot i fer atenció a les seves línies, alguns cops la publicació d'imatges del diari seran discutibles⁴⁵. Tot i així, proposa alguns requisits per publicar o no publicar unes fotografies.

---

⁴⁴ Giró, X. (28 d'agost de 2017). Dolor innecessari i distorsió de l'enteniment. Directa.cat. Recuperat de: <https://directa.cat/actualitat/dolor-innecessari-distorsio-de-lenteniment>

⁴⁵ El Manual d'Estil de El Mundo compta amb diverses pàgines per tractar les fotografies que poden ser publicades al mitjà. Entre els requisits específics que se citen al cos del text, també és específic en altres temes de la producció, realització i publicació de la imatge:

Per una banda, els requisits perquè una fotografia sigui publicada a El Mundo són:

- Que sigui notícia en si mateixa
- Que acompanyi a una informació rellevant
- Que afegeixi informació insubstituïble i enriquidora
- Quan excepcionalment no vulgui exemplificar tragèdies

Per l'altra, no es publicarà una fotografia quan:

- El seu valor resideixi només en un morbós impacte visual
- Quan fereixi la sensibilitat i no aporti informació

INFORMACIÓN GRÁFICA

Quienes realicen información gráfica deben tener presente que su trabajo es también narrar historias. Su obligación es proporcionar al lector, antes que deleite estético en la belleza de una imagen, elementos visuales suficientes como para que se entere de lo sucedido.

Por todo ello, los redactores gráficos tienen la obligación de conocer a fondo los detalles de la historia que les toca cubrir. Tanto si se trata de un debate parlamentario como de un partido de baloncesto, han de estar al tanto de los antecedentes más polémicos, de las tensiones personales previas, de las expectativas que pueden desembocar en momentos de alegría o de tristeza. Cuanto más conozcan un fotógrafo, un infógrafo o incluso (en ciertos reportajes) un ilustrador el asunto que deben cubrir, mayores serán sus posibilidades de hacerlo con acierto. (...)

Las imágenes deben subrayar la realidad, no distorsionarla. Un único incidente violento en un acontecimiento pacífico no debe ser elevado a categoría. Los pies de fotos son fundamentales para colocar el contenido en su contexto adecuado. Este no debe ser nunca el de la manipulación al servicio de una idea preconcebida.

Cualquier imagen puede publicarse en EL MUNDO si es informativamente relevante. Como en el caso de los textos, habrá que tener en cuenta los criterios de buen gusto aceptados por la generalidad de la sociedad. En casos de accidentes o matanzas, la crudeza de las imágenes no está reñida con la conveniencia de publicarlas. Pero nunca deberán recrearse en los aspectos más truculentos. (...)

II. «Robos» de imágenes y palabras. Introducirse subrepticamente en el domicilio de una persona —por ejemplo de la víctima mortal de un atentado, para hacerse con alguna fotografía de esa persona— o en cualquier dependencia —un juzgado o la sede de un partido político, para obtener un documento— es un delito de allanamiento debidamente tipificado. No es necesario, pues, insistir siquiera en que se trata de una práctica inaceptable para un periodista. Pero sí que conviene recordar que es éticamente inaceptable hacerse con ese tipo de documentos cuando el periodista haya accedido legítimamente al lugar donde se encuentren, pero sin obtener el permiso explícito de sus propietarios o guardianes legales.

También es inaceptable el uso de teleobjetivos, micrófonos ultrasensibles u otros medios técnicos para captar imágenes de personas dentro de edificios o fincas privados (y no sólo entre cuatro paredes).

Conviene sin embargo, dentro de unos valores generales, recordar que un periódico de información general debe aceptar limitaciones que no son las de una publicación de ámbito más especializado. Pese a la dedicación de EL MUNDO a publicar todo lo que es noticioso y con relevancia pública incuestionable, la frontera, que no se debe traspasar, entre crudeza y truculencia —en particular en la información gráfica— debe quedar siempre presente en la mente de los responsables de la Redacción. Por otra parte, existe una distinción entre el interés público genuino y el morbo. El segundo no puede nunca justificar por sí solo la publicación de un texto o una fotografía.

X. Imágenes. Verdaderamente es un capítulo complicado porque la frontera entre las ilustraciones relevantes informativamente y las morbosas que suscitan rechazo es a veces indescifrable.

Extret de:

El Mundo (gener 2002). Libro de Estilo del diario El Mundo. Sevilla, España. Recuperat de: http://www.masmenos.es/wp-content/uploads/2002/01/librodeestilo_elmundo.pdf

- Quan augmenti el dolor dels familiars de les víctimes

En aquest últim punt, els requisits que apunta El Mundo van en sintonia amb el que Xavier Giró exposava en l'apartat anterior. A més, el Manual d'Estil afegeix que “les fotografies només es podran tractar per millorar la qualitat, mai per forçar la informació que aporten” i “no es podran manipular per canviar l'orientació de les persones de dreta a esquerra o viceversa”. Aquesta segona part fa més referència a la manipulació de la imatge, límits que són més clars en els casos dels codis ètics i deontològics de la NPPA i el World Press Photo.

En segon lloc, el llibre d'estil del diari El País és molt més breu per tractar el tema de la publicació de les imatges. En concret, els límits i condicions els situa als punts 1.32 i 1.33⁴⁶:

1.32. Queda prohibida tota manipulació de les fotografies que no sigui estrictament tècnica (edició periodística, eliminació de defectes de revelat o de transmissió). Ni tan sols es podrà invertir una imatge amb el propòsit de què la cara de la persona fotografiada dirigeixi la seva vista a la informació a la que acompanya.

Més enllà del fet que el primer punt és més específic, l'apartat de fotografia entra fent referència a la manipulació de la imatge com a límit específic, tal com ha puntualitzat El Mundo tot i no fer referència tant específicament a l'acció de girar la cara perquè dirigeixi la vista a la informació de la peça que acompanya.

1.33. Les fotografies amb imatges desagradables només es publicaran quan afegeixin informació.

Aquest podria ser el punt criticat del Llibre d'Estil. Lola Galán comenta en un dels seus articles que el criteri fixat sobre les fotografies és molt subjectiu i en algunes publicacions no comparteix el criteri aplicat. Aquest punt podria provocar que amb un canvi de director o de persona que triï les fotografies, el criteri també podria variar. Una imatge que un hagués publicat potser no ho faria l'altre.

Pel que respecta a altres opinions, Álex Gutiérrez considera que no existeix un criteri que resolgui el conflicte entre el que es pot publicar i el que no. Tot i així, un criteri que sempre és present, busca si els motius per no publicar-lo són superiors al valor informatiu. Especialment en els

---

⁴⁶ El País: Manual de Estilo del diario El País. Recuperat de: <http://blogs.elpais.com/files/manual-de-estilo-de-el-pa%C3%ADs.pdf>

atemptats terroristes, també s'ha de tenir en compte que els terroristes aprofiten que els mitjans informarem d'això.

Per la seva banda, Albert Garrido opina que el límit és que es puguin identificar o no les víctimes. “Si treus una imatge d'un atemptat on no es poden identificar les víctimes tu no vincles a ningú la imatge de ningú a l'atemptat. Els cossos al terra són una imatge significativa del que ha passat. És difícil ser més expressiu i posar més a prop el que ha passat a l'atemptat amb una fotografia i res més. Si en aquesta fotografia hi ha algú identificable la cosa canvia. A Barcelona no es van donar imatges on es pogués identificar algú. La imatge de la furgoneta és molt significativa del que va passar i no pots identificar ningú”. Tot i així, aquesta opinió és relativa.

Certament, el fet de no poder identificar a les persones que apareixen no les hi lesiona la dignitat i mostren l'impacte de la tragèdia. Tot i així, si seguíssim aquesta regla, les imatges de la nena del Napalm, “el voltor” de Kevin Carter i l'Aylan no s'haguessin publicat mai. Aquest límit el considera relatiu perquè de la mateixa manera que no s'haurien de reconèixer a les víctimes, considera que aquestes imatges s'havien de publicar perquè se'ls hi realça la dignitat.

Abans de parlar de periodisme responsable, m'agradaria deixar una petita reflexió sobre les imatges i el text. En un text no pots identificar a ningú en canvi, en un imatge es poden identificar a les víctimes. Tot i així, no es pot comparar l'exactitud amb la que una imatge pot mostrar la dimensió d'un fet.

Periodisme responsable

El dimarts 15 de maig de 2018, el setmanari digital del Col·legi de Periodistes de Catalunya, el Report.cat, presentava una carta oberta dels fotoperiodistes sota el títol “O qualitat o res” per reivindicar la importància del periodisme responsable:

“Alcem la veu abans que un dia els lectors s'adonin que els mitjans ja no tenen fotografies, sinó simples taques de color que no els aporten res. Perquè, llavors, la nostra feina ja no serà una prova palpable de la realitat i el lector haurà perdut el dret a la informació de qualitat.

Perquè la fotografia no és tan sols un reflex del periodisme, sinó també de la societat. No reivindicuem un col·lectiu professional més, sinó la importància d'una premsa responsable. Per tot plegat, us convidem a apostar per un periodisme independent,

rigorós i que permeti recuperar la credibilitat que han perdut els mitjans. Nosaltres ho tenim clar: o qualitat o res.”⁴⁷

Podria ser un límit el periodisme responsable? O una ampliació dels límits?

En un moment en què el periodisme es considera en crisi, entre altres, a causa de l'aparició de les noves tecnologies, és més necessari que mai el recordatori de la funció social del periodisme. “Mai han hagut tantes imatges com fins ara. Hi ha qui compara la revolució digital amb la instal·lació d'aigua corrent a les cases. Avui tenim una aixeta d'imatges. La fotografia s'ha massificat i banalitzat. Som productors i consumidors al mateix temps. El valor carismàtic de la imatge s'ha perdut perquè s'ha secularitzat. Les imatges ja no tenen un mandat de memòria, sinó de comunicació. Amb la fotografia digital – la postfotografia – les fotografies ja no serveixen per recordar, sinó per contar; no són un passat que es guarda per al futur, sinó pur present. Són com paraules en una conversa. Ens enviem imatges com ens enviem missatges. Les fotografies ja no són preses per durar.”, comentava Joan Fontcuberta, guanyador del Premi Hasselblad 2013, en una entrevista per a Javier Rodríguez, periodista a El País⁴⁸. A més, afegia que “sempre es parla d'ètica de la fotografia, però això no existeix, existeix l'ètica del fotògraf. Tanmateix, el canvi no es produeix només per la tecnologia. La consciència crítica ha sigut progressiva. Hi ha una maduresa en la lectura de la imatge que cada cop ens ha fet més crítics. La tecnologia digital ha sigut la retirada de gràcia. La fotografia, com tota construcció humana, és una interpretació de la realitat, no un reflex objectiu”.

Significa que el fet de ser més crítics ens ha fet més restrictius a l'hora d'acceptar o no la publicació d'algunes fotografies? Aquest criticisme ens podria fer involucrar fins al punt de no permetre la publicació de moltes fotografies que mostren aquesta interpretació de la realitat? O només es tracta de publicar aquelles fotografies que ens “deixin dormir tranquils”?

Dintre del codi ètic de la NPPA, a més d'enumerar uns criteris que podrien utilitzar els fotoperiodistes per tenir en compte a l'hora de fer fotografies, també enumeren una llista de “qualitats” d'un fotoperiodista ideal. Les set qualitats són les següents⁴⁹:

---

⁴⁷ Col·legi de Periodistes de Catalunya (maig de 2018). O qualitat o res. Barcelona, Espanya: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/actualitat/2018/05/documents/fotoperiodistes-cat.pdf>

⁴⁸ Rodríguez Marcos, J. (27 d'abril de 2016). El objetivo afilado de Joan Fontcuberta. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2016/04/27/eps/1461708037_146170.html

⁴⁹ NPPA (2017). Código de Ética de la NPPA. Atenes, Grècia: NPPA. Recuperat de: <https://nppa.org/page/631>

1. *Esforzarse en divulgar lo que es de interés del público. Defender los derechos de acceso a todos los periodistas.*
2. *Pensar proactivamente, como un estudiante de psicología, sociología, política y arte para desarrollar una visión y presentación única. Trabajar con ganas para las noticias y medios visuales contemporáneas.*
3. *Esforzarse por tener acceso total sin restricciones a los sujetos, recomendar alternativas a oportunidades superficiales o apresuradas, buscar puntos de vista diversos, y trabajar para exponer los puntos de vista poco populares o no tomados en cuenta.*
4. *Evitar involucrarse políticamente, cívicamente, o en negocios que comprometen o den apariencia de comprometer su independencia periodística.*
5. *Esforzarse por ser discreto y humilde con los sujetos.*
6. *Respetar la integridad del momento fotográfico.*
7. *Esforzarse para mantener el espíritu y los niveles altos de calidad expresados en este código. Al afrontar situaciones en las que la acción correcta no está clara, buscar el consejo de los que exhiben los niveles más altos de la profesión. Los fotoperiodistas deben estudiar su arte continuamente y la ética que lo guía.*

Tornem a trobar criteris subjectius que cada lector i periodista podria considerar segons les seves bases socials i culturals. Al final, el judici l'haurà de fer cadascú segons cregui, ser autocrític i acceptar i veure les crítiques externes.

Conclusions

Quan pensem en la missió social del fotoperiodisme o els objectius de les fotografies publicades en mitjans digitals i escrits, ens poden venir una sèrie de qualificatius. Podem parlar d'imatges que busquen ser testimoni de successos, imatges que denuncien una situació i/o la critiquen, imatges que busquen l'impacte, la reacció, la reflexió, remoure consciències. Però per ser publicades han de superar alguns límits.

Un dels límits dels que hem parlat anteriorment ha sigut la dignitat. Alguns professionals han parlat de límits més figurats i subjectius que pot meditar el fotoperiodista o la direcció del mitjà en relació si aquella fotografia dignifica o indignifica a les víctimes que apareixen a la imatge.

Més enllà de la dignitat, alguns límits s'han mostrat més clars que altres. El permís per fotografiar a aquelles persones i no manipular la imatge han sigut dos punts on els professionals han coincidit més. Si una persona expressa explícitament que no vol ser fotografiada o ho fa saber després, aquella imatge no pot ser publicada, així com tampoc ho pot ser una imatge que hagi patit alteracions més enllà de la qualitat de la fotografia.

Una de les línies vermelles que s'ha qüestionat més però també ha sigut la més difusa ha sigut el xoc entre el dret a la informació i els drets a la intimitat, a la privacitat, a la pròpia imatge i el dret més restrictiu amb menors i amb persones vulnerables. Alguns cops es busca quin dret preval sobre quin però mai existirà una opinió unànime, fins i tot si diferenciem entre la opinió que podria tenir un jutge i la opinió que podria tenir un periodista.

A part dels fotoperiodistes, un mitjà (incloent tots els periodistes i treballadors que formen la plantilla fins als directius) ha de ser honest. Els professionals han de ser honestos amb ells mateixos i la seva feina i, sobretot, qüestionar la seva feina. Quan tractem amb víctimes i catàstrofes humanes, injustícies i desgràcies, hem d'aprendre a respectar l'entorn. Els fotoperiodistes han de seguir amb el lema de "no fer res que no t'agradaria que et fessin a tu".

Tot i així, encara que existeixin límits per la publicació o la no publicació d'una imatge sempre s'ha d'avaluar la situació cas per cas, de forma individual. Potser la línia vermella més important de totes seria la invisibilització dels fets. Els mitjans de comunicació, la premsa, la ràdio, la televisió, els mitjans digitals, han de vetllar per no fer invisibles injustícies i desgràcies i buscar recursos per poder visibilitzar-les. No s'haurien de fer diferenciacions entre imatges properes i llunyanes, no s'haurien de diferenciar vides, així com tampoc s'haurien d'ometre imatges si no són prescindibles. Aquelles imatges que contenen "pornografia emocional" o patiment de

víctimes i que poden fer reviure situacions cruentes es poden evitar jugant amb altres plans on la societat també sigui conscient del que està succeint.

Per últim, hem de tenir en compte que vivim en una societat de consum ràpid d'informació. El que ahir era notícia, avui ja no ho és i demà podria ser un mer record. Al cap d'un mes ens n'hauem oblidat si ningú ens ho recorda. Existeix una disponibilitat d'imatges inmesurable juntament amb *fake news*. El paper del fotoperiodista sobre el terreny és més important que mai. Com a professionals hem de buscar la forma de provocar la reflexió que es tradueix a les exposicions i a les xarxes socials a través de feedbacks i comentaris. Tot i el canvi de context, les realitats o representacions de la realitat que veuran en els diferents espais són les mateixes.

Bibliografia

Professionals entrevistats

Albert Garrido és llicenciat en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona. Entre 1999 i 2012 va ser Redactor en Cap de El Periódico de Catalunya i actualment és professor del màster Periodisme Internacional de la Universitat Pompeu Fabra i Professor d'Ètica a la Universitat Internacional de Catalunya.

Álex Gutiérrez (Barcelona, 1974) és periodista i cap de la secció Media del diari Ara. Presideix la Fundació Escacc i ha col·laborat amb mitjans com Catalunya Ràdio, Barcelona TV i La Xarxa.

David González va ser Redactor en Cap de La Vanguardia entre 2010 i 2015. Actualment és Director Adjunt del diari digital Elnacional.cat.

Francesc Xavier Puig és llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha treballat a mitjans com COM Radio i Ona Catalana. Entre 2004 i 2010 va ser Cap de Comunicació i Premsa al Departament de Medi Ambient i Habitatge. Actualment és Director de Comunicació al Col·legi de Periodistes de Catalunya i Director de Projectes de Globalcom.cat.

Gervasio Sánchez (Córdoba, 1959) és llicenciat en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona. És periodista i fotògraf i ha treballat en mitjans com Heraldo de Aragón, La Vanguardia, Cadena Ser, BBC i Tiempo. Ha cobert diferents conflictes a Àsia i Àfrica, així com la Guerra de Bòsnia, la Guerra del Golf i conflictes derivats de la fragmentació de l'antiga Iugoslàvia. L'any 2008 rebia el premi Ortega i Gasset en la categoria de periodisme gràfic.

Marcel Mauri (Badalona, 1977) és historiador i periodista. Actualment és el portaveu d'Òmnium Cultural i exerceix com a professor de història del periodisme i ètica periodística a la Universitat Pompeu Fabra. L'any 2012 va guanyar el premi de Comunicació Social Joan Givanel i Mas de l'Institut d'Estudis Catalans. També és consultor d'ètica i el dret a la comunicació a la Universitat Oberta de Catalunya.

Salvador Alsius (Barcelona, 1948) és llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat Autònoma de Barcelona i doctor en periodisme per la Universitat Pompeu Fabra. Ha treballat en diversos mitjans de premsa escrita i a TVE i TVC, on va presentar el Telenotícies Migdia i el Telenotícies Vespre (1987). Entre 1997 i 2001 va ser el 3r Degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya i actualment és vicepresident del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (des de 2014).

Sandra Balsells (Barcelona, 1966) és llicenciada en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona i fotoperiodista. Després de realitzar un postgrau a Londres comença la seva carrera com a fotògrafa freelance i documentarà el desmembrament de l'antiga Iugoslàvia. Ha realitzat reportatges a Israel, Palestina, Canadà, Mèxic, Cuba i Itàlia. La cobertura de conflictes bèl·lics li ha permès participar en diverses exposicions i l'any 2006 va rebre el premi Ortega i Gasset a la Millor Labor Informativa.

Yvonne Griley i Martínez (Barcelona, 1964) és llicenciada en filologia hispànica per la Universitat de Barcelona. Ha sigut directora general de Política Lingüística del Govern de la Generalitat i presidenta del Consorci per a la Normalització Lingüística i del centre de terminologia del TERMCAT. Des de 2014 és consellera del CAC i President adjunta de la Mesa per a la Diversitat de l'Audiovisual i Presidenta adjunta del Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual.

Fonts escrites

ABC Tecnología. (actualitzat el 15 de gener de 2018). De obres de arte a pezones: diez ejemplos de “censura” en las redes sociales. ABC. Recuperat de: http://www.abc.es/tecnologia/redes/abc-obras-arte-pezones-diez-ejemplos-censura-redes-sociales-201801122210_noticia.html

Abellán, L. (3 de setembre de 2015). El drama migratorio sacude a Europa. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/02/actualidad/1441203082_093795.html

Agencias (20 d'octubre de 2015). Mueren cinco palestinos y un israelí en una nueva jornada de violencia en la región. RTVE. Recuperat de: <http://www.rtve.es/noticias/20151020/dos-palestinos-israeli-muertos-nueva-jornada-violencia-region/1240002.shtml>

ARA (8 de setembre de 2015). La crisi dels refugiats explicada en 5 gràfics. Diari Ara. Recuperat de: https://www.ara.cat/internacional/crisi-refugiats-sirians-en-grafics_0_1426657573.html

Bauluz, J. (2004). Link CASO ARCADI ESPADA contra JAVIER BAULUZ. Javier Bauluz. Recuperat de: <http://javierbauluz.blogspot.com.es/>

C.D. (5 de novembre de 2017). Instagram censura una foto de Marta Larralde donant el pit al seu fill. Levante, el mercantil valenciano. Recuperat de: <http://val.levante-emv.com/vida-y-estilo/gente/2017/11/05/instagram-censura-foto-marta-larralde/1637511.html>

Caballero, A. i Rovira, J. (setembre de 2017). La pitjor polèmica. *Capçalera*. Núm. 176, 6-15.

Cañas, G. (9 de setembre de 2015). La zancadilla de la periodista húngara causa indignación global. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/09/actualidad/1441799895_490743.html

Carner, Josep. (juny de 2013). Supervivent d'un cant remot. Antologia poètica. Educaula 62: Barcelona

Col·legi de Periodistes de Catalunya (novembre 2016). Codi Deontològic. Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya. Barcelona, Espanya: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

Col·legi de Periodistes de Catalunya (maig de 2018). O qualitat o res. Barcelona, Espanya: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat de: <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/actualitat/2018/05/documents/fotoperiodistes-cat.pdf>

Comisión Europea (juliol 2017). La UE y la crisis migratoria. Brussel·les, Bèlgica: Dirección General de Comunicación, Comisión Europea. Recuperat de: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/es/>

Consell de l'Audiovisual de Catalunya. (2017). El tractament informatiu dels atemptats a Barcelona i a Cambrils (17 i 18 d'agost de 2017) (INFORME 36/2017). Recuperat de: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Continguts/Atemptats_BCN_Cambrils.pdf

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (1 de novembre de 2016). Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes. Barcelona, Espanya: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat de: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Recomanacions_terrorisme_ES.pdf

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (21 de febrer de 2001). Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre el tractament informatiu de les tragèdies personals. Barcelona, España: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat de: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/recerca/quaderns_cac/Q9recomanacions.pdf

Delclós, T. (8 de desembre de 2013). Imágenes polémicas. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2013/12/06/opinion/1386355241_197985.html

EFE. (6 de juny de 2012). La foto de la “nina del napalm” cumple 40 años. ABC.es. Recuperat de: <http://www.abc.es/20120606/internacional/abci-foto-nina-napalm-201206061021.html>

El fin y los medios (7 d'octubre de 2016). Fotografías del 11-M: qué pesa más, informar o el dolor de las víctimas? [post en un blog]. Recuperat de: <https://elfinylosmediosblog.wordpress.com/2016/10/07/fotografias-del-11-m-que-pesa-mas-informar-o-el-dolor-de-las-victimas/>

El Huffington Post (8 de setembre de 2015). Una reportera pega patadas y pone zancadillas a varios refugiados en Hungría. El Huffington Post. Recuperat de: https://www.huffingtonpost.es/2015/09/08/zancadilla-refugiado_n_8104656.html

El Mundo (gener 2002). Libro de Estilo del diario El Mundo. Sevilla, España. Recuperat de: http://www.masmenos.es/wp-content/uploads/2002/01/librodeestilo_elmundo.pdf

El Mundo (3 de setembre de 2015). Publicar o no la foto de Aylan, un debate compartido. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/television/2015/09/03/55e8152de2704eae118b4582.html>

El País: Manual de Estilo del diario El País. Recuperat de: <http://blogs.elpais.com/files/manual-de-estilo-de-el-pa%C3%ADs.pdf>

El Periódico (3 d'abril de 2018). Premio Ortega y Gasset para la foto que reflejó el dolor del atentado de Barcelona. El Periódico. Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20180403/premio-ortega-y-gasset-fotografia-atentado-rambla-6732959>

Erlandsson, A; Gregory, R; Västfjäll, D; i Slovic, P. (10 de gener de 2017). Iconic photographs and the ebb and flow of empathic response to humanitarian disasters. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS). Recuperat de: <http://www.pnas.org/content/early/2017/01/09/1613977114.full>

Espada, A. (6-15 de juny de 2003). CASO ARCADÍ ESPADA contra JAVIER BAULUZ [post en un blog]. Recuperat de: <https://aespada.blogspot.com.es/>

Espada, A. (maig 2003). Vista general sobre la playa. *Lateral*, pp 33-35. Recuperat de: https://issuu.com/verpuerto/docs/vista_general_sobre_la_playa

Galán, L. (1 de novembre de 2015). Fotografías conflictivas. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/10/30/opinion/1446223697_211479.html

Galán, L. (11 de gener de 2015). Fotografías que hieren, titulares que irritan. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/01/09/opinion/1420818912_099258.html

Galán, L. (29 de març de 2015). Dilemas informativos del vuelo GWI9525. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2015/03/28/opinion/1427542182_592218.html

Giró, X. (28 d'agost de 2017). Dolor innecessari i distorsió de l'enteniment. Directa.cat. Recuperat de: <https://directa.cat/actualitat/dolor-innecessari-distorsio-de-lenteniment>

Jiménez, D. [DavidJimenezTW]. (2 de setembre de 2015). Hemos retransmitido en directo la reunión de portada de @elmundoes Aquí un resumen. <http://t.co/PQTjfflDGf> [tuit]. Recuperat de: https://twitter.com/DavidJimenezTW/status/639168960873807873?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=http%3A%2F%2Fwww.elmundo.es%2Ftelevision%2F2015%2F09%2F03%2F55e8152de2704eae118b4582.html&tfw_site=elmundoes

Monfort, P. (2012). Google censura la Maja Desnuda de Francisco de Goya [post en un blog]. Recuperat de: <http://www.malditosmagos.com/noticiasnews/2012/google-censura-la-maja-desnuda-de-francisco-de-goya/>

Monfort, P. (2012). Google censura el culo de la “Dama Inquieta” de Malditos Magos [post en un blog]. Recuperat de: <http://www.malditosmagos.com/noticiasnews/2012/google-censura-el-culo-de-la-dama-inquieta-de-malditos-magos/>

Mourenza, A. (4 de setembre de 2015). “Las manos de mis dos niños se escaparon de las mías”. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/09/03/actualidad/1441232434_109669.html

NPPA (2017). Código de Ética de la NPPA. Atenes, Grècia: NPPA. Recuperat de: <https://nppa.org/page/631>

Pérez de Rozas, E. (19 d'agost de 2017). La historia de la fotografía que dio la vuelta al mundo. El Periódico. Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/sucesos-y-tribunales/20170819/la-historia-de-la-fotografia-que-dio-la-vuelta-al-mundo-6232585>

Red Ética (14 d'abril de 2015). ¿El caso de Germanwings hizo que los medios estigmatizaran a quienes padecen depresión? Fundación Gabriel García Márquez para el nuevo periodismo iberoamericano. Recuperat de: <http://www.fnpi.org/es/etica-segura/el-caso-de-germanwings-hizo-que-los-medios-estigmatizaran-quienes-padecen-depresion>

Redacció. (28 de març de 2018). Un jove acusa Instagram de censurar-li la foto d'un petó amb el seu nòvio. CCMA – TV3. Recuperat de: <http://www.ccma.cat/324/un-jove-acusa-instagram-de-censurar-li-la-foto-dun-peto-amb-el-seu-novio/noticia/2847339/>

Redacción. (20 de juny de 2014). Cómo ISIS extiende su mensaje en las redes sociales. BBC Mundo. Recuperat de: http://www.bbc.com/mundo/noticias/2014/06/140620_internacional_irak_isis_redes_sociales_a_mv

Redacción. (actualitzat el 9 de setembre de 2016). La historia detrás de una de las más icónicas y dramáticas fotos del 11S en Nueva York. La Vanguardia. Recuperat de: <http://www.lavanguardia.com/vida/20160909/41196604831/historia-detras-fotos-iconicas-dramaticas-11s-nueva-york.html>

REUTERS. (3 d'abril de 2003). 'Los Angeles Times' despide a un fotógrafo por manipular una imagen para añadirle dramatismo. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/elmundo/2003/04/02/enespecial/1049305403.html>

Rodríguez Marcos, J. (27 d'abril de 2016). El objetivo afilado de Joan Fontcuberta. El País. Recuperat de: https://elpais.com/elpais/2016/04/27/eps/1461708037_146170.html

Rojas, A. (actualitzat el 21 de febrer de 2011). Kong Nyong, el niño que sobrevivió al buitre. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/02/18/comunicacion/1298054483.html>

Santiago, F. (3 de setembre de 2015). La foto tramposa de Javier Bauluz. Con la venia (Blogs diariodecadiz.es. Recuperat de: <https://blogs.grupojoly.com/con-la-venia/2015/09/03/la-foto-tramposa-de-javier-bauluz/>

Sanz, J. C. (20 d'octubre de 2015). Un palestino mata a un colono judío al atropellarlo con su camión. El País. Recuperat de: https://elpais.com/internacional/2015/10/20/actualidad/1445361546_309176.html

Schemidt, R. (3 de maig de 2017). Venezuela Crisis. World Press Photo of the Year. Recuperat de: <https://www.worldpressphoto.org/collection/photo/2018/world-press-photo-year-winner/ronaldo-schemidt>

Sputnik News. (18 de setembre de 2015). Periodista francès denuncia manipulació de la foto del niño sirio ahogado. Sputnik News. Recuperat de: <https://mundo.sputniknews.com/europa/201509181051567260/>

Taules, S. (actualitzat el 26 d'abril de 2015). El último partido del niño de la ballesta. El Mundo. Recuperat de: <http://www.elmundo.es/cronica/2015/04/26/553b573322601d1d658b457a.html>

UNHCR – ACNUR (2018). Emergencia en Siria. Recuperat de: <http://acnur.es/emergencia-en-siria>

Vidal, J. (13 de juny de 2001). Joan Fontcuberta: “Hemos de hablar de la muerte de la fotografía”. El Cultural. Recuperat de: <http://www.elcultural.com/revista/arte/Joan-Fontcuberta-Hemos-de-hablar-de-la-muerte-de-la-fotografia/196>

Wheeler, E. (2010). 10 casos de manipulación fotográfica con fines políticos [post en un blog]. Recuperat de: <https://geeksroom.com/2010/09/10-casos-de-manipulacion-fotografica-con-fines-politicos/35293/>

World Press Photo contest (2018). Photo Contest Code of Ethics. Amsterdam: Holanda. Recuperat de: <https://www.worldpressphoto.org/activities/photo-contest/code-of-ethics>

Fonts audiovisuals

Bárcena, M. (20 de juliol de 2017). Ética a través del objetivo. La mirada personal del fotoperiodista [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: <https://www.youtube.com/watch?v=aEM0fnU6Sn4>

CCMA (27 de març de 2015). Nou impacte en la tragèdia als Alps: dol i tractament informatiu [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/-cat/nou-impacte-en-la-tragedia-als-alps-dol-i-tractament-informatiu/video/5491351/>

Documentos TV [machineto]. (14 de maig de 2015). Dispara, Bang, Bang. Recuperat de: https://www.documaniatv.com/social/dispara-bang-bang-video_616c49f3d.html

First Run Features [FirstRunFeatures] (14 de gener de 2017). War photographer – A Clip from the Oscar Nominated Film [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: https://www.youtube.com/watch?time_continue=3&v=KMR1dTSR-IA

Frei, Christian (2001). War Photographer [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: <https://archive.org/details/wphoto>

Junger, S. [machineto] (2014). Tim Hetherington, un fotógrafo en la línea de fuego [Arxiu de vídeo]. Recuperat de: https://www.documaniatv.com/biografias/tim-hetherington-un-fotografo-en-la-linea-del-fuego-video_4e6b11d50.html

Annex 1: Fotografies esmentades

Nena del Napalm, Nick Ut

Portades del l'edició especial i el dia següent de l'atemptat de l'11 de març

Edició especial migdia 11 de març de 2004

Edició del 12 de març de 2004

Edició especial migdia 11 de març de 2004

Edició del 12 de març de 2004

Portades del dia següent de l'atemptat a les torres bessones (11-S)

Edició del New York Times el 12 de setembre

Edició de Los Angeles Times el 12 de setembre

20 minutos **Madrid** **y más**
Sangre, fuego y caos en EE UU

El mundo de hoy está agitado por los atentados contra la población en Nueva York. **AVIONES SUICIDAS.** Los aviones se convertían en proyectiles contra las Torres Gemelas, que colapsaron y se desplomaron en pocas horas. **Los aviones se convertían en granadas voladoras en el Pentágono.** Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas. **Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas.**

Las autoridades temen que haya miles de víctimas

El mundo de hoy está agitado por los atentados contra la población en Nueva York. **AVIONES SUICIDAS.** Los aviones se convertían en proyectiles contra las Torres Gemelas, que colapsaron y se desplomaron en pocas horas. **Los aviones se convertían en granadas voladoras en el Pentágono.** Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas. **Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas.**

EL PAÍS
 DIARIO INDEPENDIENTE DE LA MANANA
 NÚMERO 11.000 OCTUBRE DE 2001
 EDICIÓN ESPECIAL: 1.900 PÁGS. 4 DE LA TERCERA

América, atacada
Máxima alerta mundial

Tres aviones de pasajeros secuestrados por suicidas se estrellaron contra las Torres Gemelas y el Pentágono

Un sorprendente ataque terrorista múltiple contra Estados Unidos ha provocado un día de luto en el mundo entero. En la gran crisis que vive el mundo desde la II Guerra Mundial, el ataque, un atentado contra la vida de los ciudadanos, se ha convertido en un día de luto para el mundo entero. Los aviones se convertían en proyectiles contra las Torres Gemelas y el Pentágono, que colapsaron y se desplomaron en pocas horas. Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas. Los aviones se convertían en granadas voladoras contra el Pentágono, que colapsó y se desplomó en pocas horas.

Annex 2: Diapositives Presentació

TRES FOTO GRAFIES

Júlia Pérez Lema, Universitat
Autònoma de Barcelona

"Nena del Napalm"
Nick Ut

8 de juny de 1972
«Estoy muy contenta. Pienso que la fotografía es un regalo muy poderoso para mí y creo que el mundo es mejor gracias a ella, porque ha hecho que la gente sea más consciente cuando piensa en guerras»

"El voltor"
Kevin Carter

1993, Premi Pulitzer
"Al fotografiar-la va salvar literalment moltíssimes vides" ("Dispara, Bang, Bang")

Aylan
Nilufer Demir

"Vi a Aylan Kurdi, que yacía boca abajo sin vida en la arena, con su camiseta roja y su pantalón azul oscuro. La única cosa que podía hacer era hacer oír su protesta. En ese momento, yo creía que sería capaz de lograrlo presionando el obturador de mi cámara y tomé su foto"

DUES FOTO GRAFIES

Júlia Pérez Lema, Universitat
Autònoma de Barcelona

Omran
Aleppo Media Center

**Familiars de les víctimes
de l'accident del vol
GW19525**

EFE
¿Las imágenes de los
familiares de las víctimas
sufriendo su inmenso dolor
enriquecen en algo la
información sobre la
catástrofe?

UNA FOTO GRAFIA

"David y Marcela piensa que hicieron su trabajo de la manera más decente y menos hiriente que supieron, respetando como respetan la opinión de todo el mundo sobre su trabajo. (...) de la misma manera que todos los presentes hacían su trabajo, ellos, fotógrafos, debían hacer el suyo. David y Marcela creen que su manera de contar lo que allí ocurrió es con la imagen y que, de la misma manera que de haber estado allí un reportero, un escritor, un 'pluma', hubiese tratado de plasmar aquel desastre, aquel horror, aquel dolor, eso sí con el mayor tacto posible, pero en un texto, sin duda, desgarrador, estremecedor, ellos en ningún momento se centraron en el morbo, pese a que sus tarjetas digitales lo registran." – Emilio Pérez de Rozas

David Armengou i
Marcela Miret
Premi millor fotografia
Ortega i Gasset de
Periodisme 2017

DEFENSORA DEL LECTOR, DIARI EL PAÍS

"¿Ustedes son conscientes de que esa foto la puede ver cualquier niño?" – lector.

El libro de estilo fija un criterio muy subjetivo sobre las fotografías. No comparto el que se aplicó en este caso, sobre todo en lo relativo a la foto de portada. – Lola Galán

LIBRO DE ESTILO "EL PAÍS"

Las fotografías con imágenes desagradables sólo se publicarán cuando añadan información.

Consell Audiovisual de Catalunya

Es recomana que els mitjans s'abstinguin de difondre imatges de cadàvers de les víctimes d'un acte terrorista si se les pot reconèixer, tant sigui pel rostre com per altres elements. Per tant, es podrien emetre imatges de cossos coberts, sempre que la cruesa d'aquestes imatges – segons el criteri dels responsables editorials de cada mitjà – no ho impedeixi.

INVISIBILITZEM LA REALITAT?

"Una muerte no documentada és una muerte olvidada" – Joao Silva

UN ALTRE CONTEXT

Per què no ens mirem amb els mateixos ulls una imatge d'una exposició com el World Press Photo, una imatge impresa en un diari o una imatge viral de les Xarxes Socials?

Júlia Pérez Lema, Universitat Autònoma de Barcelona

SANDRA BALSELLS

Hem de ser més punyents perquè vivim en un món molt complicat. Per la gent és molt més còmode no veure i no voler saber

GERVASIO SÁNCHEZ

¿Qué posibilidades tengo para hacer la fotografía?
¿Cómo me gustaría que me mostraran si yo fuera la víctima?

Necessitem fotografies per moure opinions i remoure consciències. Ens poden explicar fets però, fins que no ho veiem, no som capaços d'entendre la magnitud del problema. Tot i així, quanta veritat som capaços de tolerar? Quan deixarem de tractar a la societat com la nena Pandora de Josep Carner i els obligarem a veure més enllà del mur?

Dispara, Bang, Bang

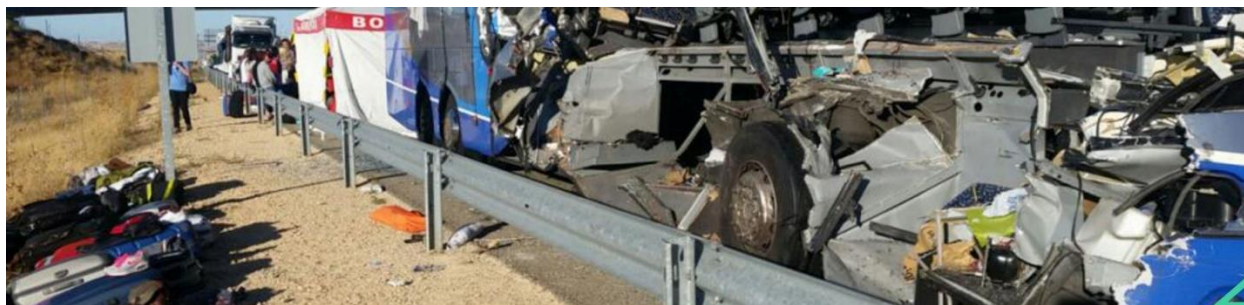
A menudo, las más terribles reciben premios periodísticos y son ampliamente difundidas

Francesc Xavier Puig i Garcia, Col·legi de Periodistes

Hem de recordar que parlem d'imatges que mostren un desastre humà, una acció voluntària, i no una catàstrofe natural com un tsunami o una erupció volcànica

David González, Elnacional.cat

Volem respectar les víctimes o deshumanitzar-les? No publiquem el que ja és a les xarxes socials?

QÜESTIONS ÈTIQUES

Júlia Pérez Lema, Universitat
Autònoma de Barcelona

Què s'ha de plantejar un fotoperiodista davant
d'una fotografia?

- Dignifico o no la víctima que apareix a la imatge?
- Tinc el permís per fer-la o me l'han negat?
- He qüestionat el meu treball?
- És una imatge prescindible? Agredeixo?
- Hi ha confrontació de drets? Quin preval en aquesta fotografia?
- Sóc honest a través d'aquesta fotografia?
- Estic denunciant i/o criticant una situació?

CRITERIS OBJECTIUS, NEUTRALS O SUBJECTIUS

En què ens basem per triar o jutjar
una imatge? Podem generalitzar o
s'ha de tractar cas per cas?

REUTERS

TRES OPCIONS

Júlia Pérez Lema, Universitat Autònoma de Barcelona

ASSASSINAT DE MANUEL ZAMARREÑO

Quina fotografia hauríem escollit?
Posem-nos al lloc, de la víctima, dels familiars

ETA mata en Rentería al concejal del PP que sustituyó a un compañero asesinado

El 14 de abril, cuando el PP de Rentería celebraba su reunión de gobierno, ETA asesinó al concejal Manuel Zamarreño, sustituyendo a un compañero asesinado el año anterior.

SUMARIO
El 14 de abril, cuando el PP de Rentería celebraba su reunión de gobierno, ETA asesinó al concejal Manuel Zamarreño, sustituyendo a un compañero asesinado el año anterior.

MADRID
La Audiencia condena a diez años de prisión a los autores del asesinato de Zamarreño.

ETA consigue asesinar a Zamarreño sin que el PNV rompa con Herri Batasuna

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

Un 40% de españoles, frente a un 38%, considera que Clemente no debe dimitir

El PNV no rompe con Herri Batasuna tras el asesinato de Zamarreño.

SITUACIONES

photographie épreuve du temps

La photographie est une épreuve du temps. Elle capture un instant, mais elle reste avec nous pour toujours.

EL ÚLTIMO PARTIDO DEL NIÑO DE LA BALLESTA

El niño de la ballesta, un jugador de fútbol, se retira de la competición. Su último partido será un momento histórico.

Subasta de inmigrantes en el Mediterráneo

Se anuncia una subasta de inmigrantes en el Mediterráneo. La situación es crítica y se necesitan recursos.

U.S. ATTACKED HIJACKED JETS DESTROY TWIN TOWERS AND HIT PENTAGON IN DAY OF TERROR

El 11 de septiembre, los aviones secuestrados destruyeron las Torres Gemelas y golpearon al Pentágono.

CAP A ON AVANCEM?

FINS AQUÍ LA PRESENTACIÓ

GRÀCIES

Júlia Pérez Lema, Universitat Autònoma de Barcelona